



# Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

## Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

**Danskernes Historie Online** er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

### Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

### Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

### Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>



Bispegården i København med domkirken i baggrunden. Biskoppens julehilsen bringes side 167.

# Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

**Henvendelse om hjælp** i henhold til fondens fundats rettes til fondens formand, general F. B. Larsen, Kongstedgården, 4293 Dianalund.

**Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs** rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeberg, Hesselager. (09) 25 14 77.

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

## Forretningsudvalget:

Formand: General Fl. B. Larsen, Kongstedgården, 4293 Dianalund.  
Tlf. (03) 56 02 07.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre,  
Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.

Kasserer: Bankprokurist Olav Holst, Bengtasjevej 6, 2900 Hellerup.  
Tlf. (01) 62 77 80. Giro 1 00 07 80.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.  
Tlf. (06) 81 07 09.

Kontorchef, cand. jur. Hans Andersen,  
Onsgårdsvej 17, 2900 Hellerup. Tlf. (01) 61 18 91.

Den øvrige bestyrelse består af:

	Rektor Paul Holt Præstevangsvej 35, 8210 Århus V Tlf. (06) 15 48 05	Kontorchef O. Olesen Leonorasvej 8, 9000 Hasseri, Aalborg Tlf. (08) 18 04 51
Skræddermester Povl Brandt Glerupvej 19, 2610 Rodovre Tlf. (02) 91 13 72	Direktør G. Jespersen Gullestrupvej 7, 7400 Herning Tlf. (07) 12 11 84	Redaktør Johs. Rasmussen Ømkulevej 9, 7100 Vejle Tlf. (05) 82 65 72
Overlærer Preben Feddersen Caroline Amalievej 11 5874 Lundeberg, Hesselager Tlf. (09) 25 14 77	Oberst K. Kjeldsen Hallingager 47, 5750 Ringø Tlf. (09) 62 31 63	Provst Poul Riis Herrestræde 1, 4200 Slagelse Tlf. (03) 52 05 33
Overpostbud E. Holger Grome Tårnby Torv 24, 2770 Kastrup Tlf. (01) 50 33 86	Tandtekniker Leo Kæraa Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg Tlf. (06) 27 04 28	Solveig Skjøtt Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose Tlf. (02) 48 56 74
Sparekassedirektør Einer Hauberg Holballe 3, 6473 Tandsløt Tlf. (04) 44 76 04	Arkitekt Ove Chr. Lemboke Brødregade 19, 8900 Randers Tlf. (06) 42 51 30	Fhv. justitsminister Knud Thestrup Rosenvængets allé, 10, 3, 2100 Kbh. Ø Tlf. (01) 42 41 72

## FANGESAMMENSLUTNINGENS REKREATIONSFOND

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreatiønsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreatiønsopholdets samlede pris, dog max. kr. 1.500.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreatiøns hjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreatiønsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for ophold skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Bladet

## Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.  
(De lige mdr. + november).

## ABONNEMENT

Poul Nielsen, Bjernedevej 40 a,  
2700 Brønshøj  
(01) 74 26 35  
Giro 9 31 54 54

Eventuelle fejl i besørgelsen af bladet rettes hurtigst muligt ved henvendelse til udleveringspostkontoret.

## ANNONCER

Chr. Winthers Vej 1,  
8600 Silkeborg  
(06) 81 07 09

## REDAKTION

Johs. Fosmark,  
(ansvarshavende)  
Chr. Winthers Vej 1,  
8600 Silkeborg  
(06) 81 07 09

Frode Toft,  
St. Kongensgade 63,5,  
1264 København K  
(01) 15 59 57

## TRYK

Fjerritslev Avis Offset

## INDHOLD:

Årets julehilsen . . . . .	167
Julen i ALT GARGE . . . . .	168
Augustoprøret 1943 . . . . .	170
Den første juleaften i Ryvangen .	172
Humoren som våben i modstandsbevægelsen . . . . .	175
Dagbogen . . . . .	178
Mine egne bådflugtninge . . . . .	181
Godt at vide . . . . .	184
Kollegierne . . . . .	185
Erstatningslovens historie I . . . .	186
Runde dage . . . . .	189
Feriemuligheder . . . . .	190
Foreningerne . . . . .	192-195
Adresseliste . . . . .	196

De efterfølgende numre af vort blad udkommer 15/2 og 15/4. Stof fremsendes 4 uger før de nævnte dage.

# Pigtraad-Gestapofangen



NR. 7

DECEMBER 1979

34. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af dansk fanger fra  
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen . Landsforeningen  
Gestapo-Fangerne . Hannover-Stöcken-gruppen . Horsørød-Foreningen . Landsforeningen af kz-fanger fra  
Neuengamme . Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

Årets julehilsen skrives af Københavns biskop Ole Bertelsen:

## Hvad er det uopgivelige i julen?

Mon ikke mange af dette blads læsere har oplevet at fejre jul under vilkår, hvor det, vi normalt bilder os ind hører til det uopgivelige, det uundværlige i julen, tolt manglede?

En af mine afdøde venner, kriminalassistent Karl Spangler, der var blandt dem, som blev taget af tyskerne den 19. september 1944 og sendt i tysk koncentrationslejr, har ofte senere fortalt os, som dengang var unge i KFUM, hvordan man fejrede jul for 35 år siden. Der manglede praktisk talt alt, hvad der hører til den traditionelle jul, og dog trængte julens radikale ord igennem til dem, der samledes om et julelys og nogle salmer, afskrevet på wc-papir eller lignende.

Vi er da allesammen taknemmelige, går jeg ud fra, for alt det, der hører sammen med en rigtig dansk jul, og vi ved da udmærket godt, at det heller ikke da nødvendigvis bliver jul for os, hvis vi pludselig i et anfald af ærgrelse over julens traditionsrige udenværker fjernede alle disse udenværker. Men de hører under alle omstændigheder ikke til det uopgivelige i julen, for så kunne julen ikke fejres i koncentrationslejr-sammenhæng, og det kunne den jo vitterligt.

Derfor er det et godt og rimeligt spørgsmål at stille: Hvad er det i julen, som ikke kan opgives, og som, hvis det opgives, medfører, at julens dybeste hemmelighed er forrádt?

Det uopgivelige i julen er noget fornærmeligt. Det krænker os i vor medfødte religiøsitet at høre, at med Jesus Kristus er det evige liv åbenbaret. Sådan udtrykkes det faktisk i 1. Johannesbrevs 1. kapitel, hvor den gamle Johannes ser tilbage og samtidig i en nøddeskal vil fortælle læserne, hvad den kristne forkyndelse går ud på. Han siger: »Det, der var fra begyndelsen, det, vi har hørt, det, vi har set med vore egne øjne, det, vi skuede og vore egne hænder følte på, ja, om livets ord forkynder vi, og livet blev åbenbaret, og vi har set det og vidner om det og forkynder jer det, det evige liv, som var hos Faderen og blev åbenbaret for os. Det, vi altså har set og hørt, forkynder vi også jer, for at også I må have fællesskab med os og vort fællesskab er med Faderen og med »hans søn Jesus Kristus«.

Livet blev åbenbaret. Når jeg siger, det krænker os, så hænger det jo sammen med, at vi ikke har sådan liv i os, at vi gennem meditation af en eller anden art kan trænge ned igennem vort sinds dybeste grund og nå til det »kosmiske hjerte« eller det evige lys.

Hvis vi skal komme til sandheden og få del i dens liv, så må sandheden komme til os og afsløre sig selv for os. At den virkelig er kommet rent faktisk som en jordisk konkret virkelighed med fødetid og fødested trods af historisk eller kronologisk usikkerhed omkring enkelt-

heder, derom lades vi ikke i tvivl af julens evangelium.

Når dette faktum er uopgiveligt, hænger det sammen med, at hans fødsel, hans liv, død og opstandelse er ét eneste mægtigt budskab om, at mennesket er uopgiveligt for Gud.

Kærligheden elsker ikke på afstand. Den elsker på trods af afstanden, ligesom kærligheden kan blive provokeret til forhøjet intensitet, netop når det går den elskede genstand aller dårligst.

Derfor er menighedens påstand om, at Gud selv i Jesus Kristus er trådt ind på historiens arena, ikke en interessant, omend noget forældet påstand, men så er det et mægtigt budskab om, at Gud selv måtte hente os, og at han vitterlig gjorde det: »Livet blev åbenbaret«. Og hvordan så så det liv ud, som tilmed jo altså var identisk med det evige liv hos Faderen?

Det ser ikke ud af meget. Egentlig kan man godt spørge om, hvad han udrettede til syvende og sidst. Han skrev ingen bøger, han forkyndte Guds riges nærhed, men sikrede sig ikke, at det, han sagde, blev skrevet ned. Han var ikke ivrig efter at få tilhængere. Han nærmest advarede mod at følge efter sig. Han var peber i næsen på enhver, der efterhånden havde fået opstillet sin egen retfærdighed og var temmelig sikker på, at Gud også ville blive glad for den, omend muligvis ikke så glad, som man selv var, for han pillede al den slags i stykker ved sine grænseløst radikale fordringer om at elske uden at få noget til gengæld.

Ja, ydermere var han også peber i næsen på dem, fordi han tiltrak mennesker, som ikke bare var blevet opgivet af det gode selskab, men som også havde opgivet sig selv. Livet blev åbenbaret for disse mennesker derved, at han gav dem mod til at leve det og gav dem frihed til at bryde sig om sig selv, så de også kom til at bryde sig om andre. Han åben-

barede livet ved at give det fra sig, ved at ville være til for andre. Han ville ikke opgive *dem*, som andre havde opgivet, og som havde opgivet sig selv for længe siden. Sådan er det liv, som er hos Fade-ren, fordi Gud er kærlighed.

Men sådan må livet ikke være. Beva-res, lad os bare synge nogle glade salmer ved hans vugge, men barnet må ikke blive voksent og sige ubehagelige ting. Og dog var det den *voksne* mand, den kristne menighed fejrede *først*. Det er hans død og opstandelse, der stod i cen-trum fra starten af.

Derfor er julen den korsfæstede og opstandnes fødsel, og det er derfor, vi kan synge om, at glæden hun er født i dag, for her drejer det sig ikke om nogle almindelige sentimentale betragtninger om, at lyset sejrer over mørket, og at hvert enkelt menneske har en del af gud-domsgnisten i sig, og derfor gælder det nu om at blive som en slags børn igen i det mindste. Nej, her drejer det sig om, at det evige liv blev åbenbart i ham så-dan, at han gav det hen, for at der ikke mere noget sted på Jorden skulle være bare ét menneske, der med rette skulle kunne sukke: »Jeg er opgivet af Gud.« Nej, ikke efter at julen er kommet.

Nu er jeg ikke alene, hverken i mit liv eller i min død. Jeg er ikke uden Gud el-ler uden håb i verden, for han har betro-et sig i mine hænder. *Han er den uopgivelige*. Opgiver jeg ham, da giver jeg afkald på den Guds kærlighed, der ikke opgiver noget menneske. Dermed ophæver jeg ikke kærligheden, men jeg vælger at være et sted, hvor den ikke er nødvendig, og det er det samme som at vælge at leve i eventyrets verden og ikke i juleevangeliets verden. Vi gør nemlig *virkeligheden til eventyr*, når vi lyver om vort ansvar og vor skyld.

Julens evangelium gør *eventyret til virkelighed* og siger til os ansvarlige, skyldige mennesker, som den hellige Gud har al mulig grund til at opgive: »Værsgo' - her er han, Gud, der ikke op-giver noget menneske. Her er han, den uopgivelige. Han er Kristus, tag ham som givet, og du får frihed til at tro på dine synders forladelse.«

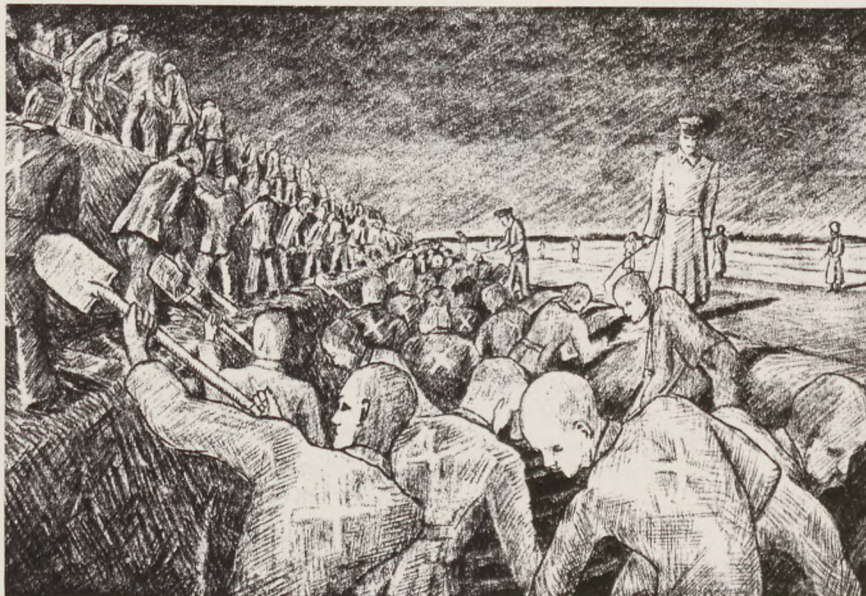
Tag ham som givet. Tag ham netop som den, der er blevet dig givet, og der må blive en ny kulturdebat her i landet. En ny politisk samtale og en ny radikal sans for andre mennesker. En ny glæde og en ny iver efter at dele med andre. Det er det, han venten på at give os. Så radikal er julen!

Ole Bertelsen

# Julen i Alt Garge 1944

*141 danske grænsegendarmere deporteredes til Neuengamme. 45 forblev i lejren, mens de øvrige sendtes til Schandelach og Alt Garge. 29 omkom og flere er døde som følge af opholdet, men herhjemme.*

*Ib Lærche kom til at holde julen 1944 i Alt Garge, der er en lille landsby ca. 70 km. syd-øst for Hamborg ved Elben. Lejren lå som det samlende midtpunkt i den lille by. Her var der 20 grænsegendarmere.*



*Der graves tankspærringer. Selvfølgelig af fanger. Tegning af grænseovergendarmer Hans P. Sørensen.*

Klokken 4 om morgenen, alt er tyst og stille i lejren. Det er ved den tid, vi i koncentrationslejren Neuengamme bliver vækket, når der er transporter i ud-sigt. Lejren ligger i totalt mørke, indhyl-let i nattens stille fred, kun afbrudt af projektørernes søgen hen over lejren, på jagt efter de ulykkelige fanger, der ikke engang kunne få lov at dø i fred.

Klokken 4 om morgenen var angstens time, da jeg brutalt blev vækket sam-men med mange af mine lidelsesfæller og fik besked om at møde uden for barakken i løbet af 10 minutter. Det var nu ikke så vanskeligt, for de fleste af os sov med tøjet på, for i det hele taget at holde det tørt.

Jeg plaskede lidt vand i ansigtet for at blive vågen, der var jo ikke noget, der hed sæbe, og mødte så ellers op uden for barakken, iskold. Mange af mine kammerater stod allerede derude og frøs. Regnen silede ned, det var et rig-tigt Neuengammevejr. Alt så øde og for-

ladt ud, lejren sov endnu, og det varede ikke længe, før vi alle var gennemblødt i vore lasede pjalter med det store gule kryds på ryggen.

Det var den 18. november 1944, de fleste danskeres skæbneår. Vi skutede os i kulden. Der var kun to graders var-me, råkoldt og modbydeligt. Der gik en time, uden at der skete noget, ikke en-gang en SS-soldat var i sigte.

Hvad vi snakkede om? Tja, vi snak-kede såmænd om julen, for vi var alle sikre på, at krigen var slut til den tid, og at vi alle var hjemme i lille Danmark inden den tid. Så snakkede vi selvfølge-lig om mad, sikke menuer vi kunne sammensætte, vore tomme maver knur-rede.

Endelig kom der en brovtende SS-sol-dat ud af mørket og sørgede for, at vi fik en skål kornkaffe og en humpel brød. Det lured lidt i maven. Derefter blev vi ført over i tøjdepotet, hvor vi fik udleve-

ret den forhadte sribede fangedragt, der ikke ydede nogen form for beskyttelse. Det forbandede regnvejr.

Igen måtte vi stå og vente næsten en time, inden der atter skete noget, men så var det også et mirakel, der skete, for vi fik nemlig udleveret en dansk rødekorspakke, fyldt med dejlig mad. Vi var helt benovede, dette var aldrig sket før.

Hvad kunne der være i pakken? Der var både spegepølse, leverpostej, kiks, sukker og mange andre dejlige ting. Våde som vi var, satte det alligevel humøret i vejret. Hvor var det dejligt i denne dødslejr at mærke, at nogen derhjemme i vort lille Danmark tænkte på os koncentrationslejr-fanger derude i helvedet hensides grænsen, vidunderligt. Tak til DANSK RØDE KORS, jeg glemmer det aldrig.

**Angsten** stod malet i vore ansigter, fremtiden var uvis, hvad skulle der ske? Hvor skulle vi hen?

Vi var 20 danskere på holdet, fortrinsvis danske grænsegendarmere, der havde lidt meget i Neuengamme. Efter 2 lange timers ventetid, dukkede der endelig nogle SS-vagter frem, som skulle føre os ned til Neuengamme station, hvor vi blev beordret ind i et tog, der holdt på stationen. Da først fik vi at vide af vore SS-vagter, at vi skulle til en lille lejr på Lyneborg Hede, der hed Alt Garge. Der var kun ca. 60 km, men alligevel tog det næsten hele dagen, da vi skulle skifte i Bergedorf, Büchen og Lüneborg, hvorfra vi i lastbiler blev ført til lejren.

Det var en forholdsvis lille lejr med

ca. 400 fanger, der alle arbejdede for et privat entreprenørfirma, så ingen skal fortælle mig, at tyskerne ikke vidste, der var koncentrationslejre i Tyskland, for alle firmaer rekvirerede fanger til deres arbejde.

I Alt Garge skulle vi bygge et kraftværk, lægge togskiner og grave grøfter. Jeg kom til at grave grøfter.

Barakkerne i lejren var inddelt i stuer med plads til ca. 20 fanger, men på grund af pladsmangel blev vi mast 40 fanger ind på hver stue, så vi måtte sove 2 i hver køje eller briks, der var i to etager. Der var en lille kakkelovn i midten af barakken, men den var som regel kold, da vi måtte fodre den med træ, stjålet i skoven. Den aften var den nu dejlig varm, så vi flokkedes om den for at få vort tøj tørret, inden vi kravlede til køjs.

Arbejdsdagen begyndte klokken 6 om morgenen med appel, der tog ca. en time, og sluttede igen klokken 6 om aftenen, atter med appel, for vi skulle jo tælles, alle skulle være der, også de døde. Morgenmaden bestod af en skål kornkaffe med en humpel rugbrød til, men i modsætning til Neuengamme fik vi margarine på. Den var ganske vist harsk, men dog en slags fedt. Alt kunne vi spise, for kræfterne svandt.

**Julen** nærmede sig med raske skridt, og med den julestemningen, som dog ikke rigtigt ville trænge frem, men med julen håbede vi også på, at friheden nærmede sig, den frihed, der lå dybt i vore hjerter. Men vort håb bristede, og



Juleaften i Neuengamme. Dansk Røde Kors nåede frem med de dejlige pakker. Tegning af grænseovergendarm Hans P. Sørensen.

## Abonnement 1980

Med dette nummer af bladet følger girokort til indbetaling af abonnement for året 1980.

### 30 KRONER

For at lette os i arbejdet bedes beløbet betalt senest 10. januar. Da vi af erfaring ved, at der alligevel er mange, som ikke har betalt, når februar-nummeret udsendes, så vedlægger vi også i februar et girokort. Hvis man har betalt, så smid girokortet i papirkurven. Er der ikke betalt, når blad nr. 2 udsendes, så slettes abonnenten, og bladet kommer ikke mere.

Vær derfor venlig at betale i første omgang og tag det ikke fortrydeligt op, at der alligevel kommer girokort i næste nummer.

I 1979 har der været abonnenter, som har klaget over, at de ikke har fået bladet til trods for, at de har betalt. Ved nærmere undersøgelse viste det sig, at de havde betalt kontingent til deres fangeforening og dermed mente, at så fik de også bladet. De to ting er uafhængige af hinanden - økonomisk set.

I nogle tilfælde har vi også modtaget girokort uden afsendernavn og adresse, og disse abonnenter har derfor ikke fået bladet. Husk derfor at skrive navn og adresse på girokortet.

**Ønsker man at betale mere end de 30 kroner, så går det overskydende beløb til arbejdet i Kammeraternes Hjælpefond eller i Sammenslutningen af danske fanger fra frihedskampen 1940-45. Sæt kryds ved det ønskede.**

Vi ønsker et godt nytår til alle vore læsere og annoncører og takker for året 1979.



*Et vejskilt vi kender alt for godt.*

der skulle gå endnu flere måneder, inden vort ønske gik i opfyldelse, for krigen fortsatte ubarmhjertigt, og med den vor længsel efter vort lille Danmark.

Arbejdet var hårdt og uden skånsel, og den 21. december kunne jeg ikke klare den længere, da gik jeg ned med flaget. Jeg havde fået lungebetændelse og dysenteri og tangerede de 40 graders feber, der skulle til, før man blev erklæret for virkelig syg. Jeg blev derefter indlagt på revier, godt mat i sokkerne. Der var kun plads til 10 mand på revier, for de havde ikke brug for syge mennesker.

Tre dage til jul, det var næsten mere, end vi kunne tage, ingen udsigt til fred, kun elendighed, sygdom og håb. - Vore røde korspakker var forlængst spist op, så hvad skulle vi holde jul med? Fra SS kunne vi intet vente, de var kolde som natten. Jeg tog grundigt fejl, for vi havde en læge. Han var endnu kun medicinsk studerende, men han havde et stort hjerte, og så var han organisator, han var alle tiders kammerat.

Om eftermiddagen juleaftensdag trådte han ind i barakken med favnen fuld af kartofler, som han havde organiseret i SS-køkkenet, i sandhed en modig handling, som vi hilste med klapsalver. Vi kogte kartoflerne i en gammel marmeladespand, og duften var dejlig, men bagefter brasede vi dem på et bliklåg, det smagte bedre end tørre kartofler. Da vi havde spist kartoflerne, var julen egentlig forbi, men pludselig trådte en af mine danske kammerater ind i barakken med en røde korspakke under armen, fyldt med dejlig mad, som de havde samlet sammen til os, der var syge. Hatten af for danskerne i Alt Garge, de havde hjertet på rette sted.

Da vi var nogenlunde mætte, gik snakken om hjemmene. Det var lidt svært for mig, da de fleste var russere og polakker, men med lidt gebrokkent tysk klarede vi os. Der var langt hjem for os alle sammen, men vi levede. Nogen forsøgte at synge en julesalme, det lød dej-

ligt, tonerne er de samme overalt. En tåre trillede, det var mennesker i den yderste nød, mennesker med længsler, men modige mennesker, der længtes hjem til deres kære, til det, de havde kæmpet for.

Jeg lå og lyttede til snakken, men pludselig hørte jeg langt borte fra »Glade Jul« sunget på dansk. Mit hjerte hamrede, det kunne jeg ikke stå for, så jeg væltede ud af køjen og listede ud på lejrlpladsen, ganske vist på bare fødder, men jeg var betaget, og jeg lyttede. De glade toner kom fra barakken ved siden af, den med alle danskerne, dem, der trodsede tyskernes brutalitet. Jeg listede hen til vinduet og kikkede ind. Det var et dejligt syn, alle mine kammerater sad omkring et bord og hyggede sig med resterne af deres røde korspakker, som de havde gemt til denne lejlighed. Undskyld, jeg græd, jeg kunne ikke lade være. Der var langt hjem til Danmark, hjem til alt det, vi savnede, alt det, vi elskede.

**Dagen** efter var det atter hverdag, arbejde frem for alt, så mine kammerater måtte igen ud med skovlen, for SS kendte ikke til jul, al saften skulle pines ud af os, det var deres motto, ingen skånsel. Vi i revier måtte takke John for meget. Hvad han kunne skaffe af kartofler var utroligt, jeg er sikker på, at det reddede mange menneskeliv, blandt andet mit. Vi skylder ham en masse. Tak, John! Du var et mandfolk!

4. juledag var det slut i Alt Garge. Arbejdet var endt. Lejren skulle opløses. Alle danskerne skulle tilbage til Neuengamme. Dødslejren med 85.000 på sin samvittighed, alle døde, og hvis vej kun gik gennem skorstenen, utroligt men sandt. De syge fra Alt Garge blev transporteret i lastvogn, resten måtte med tog, den samme besværlige rejse som på udturen.

Det var en trist afsked. Trods alt havde vi haft en fålelig tilværelse, nu skulle vi tilbage til helvedet, lejren uden skånsel. Nogen overlevede, nogen blev derne, det var et spil om liv og død. Jeg sender mine vemodigste tanker til dem, der blev dernede. De var heltene, der kæmpede for Danmarks sag.

Jeg sender en hilsen til alle de af mine kammerater, der trods sygdom endnu klarer sig. Tak for et godt kammeratskab, og en rigtig god jul.

*Ib Lærche*  
54.435

## AUGUST- OPRØRET 1943

Hans Kirchhoff havde et stopfyldt auditorium, da han den 2. november forsvarede sin doktordisputats om augustoprøret. Det stod på i 6 timer.

De officielle opponenter var Jørgen Hæstrup, professor H. P. Clausen, Århus og professor Carl Nielsen.

Desuden var folketingets formand og tidl. folketingsmand Ib Nørlund opponenter.

Hans Kirchhoff konklusion er - meget sammentrængt - at de fire gamle partiers politikere i virkeligheden ikke var interesserede i noget brud med tyskerne. De ville gerne af med Scavenius, men de havde intet imod at fortsætte hans politik. Kirchhoff siger også, at det var frygten for den kommunistiske indflydelse på arbejdspladserne og i fagforeningerne, som fik regeringen til på det nærmeste at samarbejde med tyskerne for at få august-urolighederne standset.

K. B. Andersen afviste dette meget kraftigt, og han fandt, at Hans Kirchhoff havde givet politikerne en ganske urimelig behandling i sin disputats. Han ville ganske vist ikke hævde, at de havde været modstandsfolk, men han påpegede det særlige ansvar, som påhvilede dem. De *skulle* søge at skåne landet mest muligt, men på grund af censuren blev deres handlinger ikke altid forstået af befolkningen.

Ib Nørlund var derimod ret enig med Kirchhoff.

Jørgen Hæstrup fandt, at man i stedet for ordet kollaboration langt bedre kunne bruge ordet indrømmelsespolitik. Hæstrup kaldte i øvrigt Kirchhoff for en betydelig forsker, hvis værk repræsenterer den historiske forskning, når den er bedst. »August«-oprøret er et lødigt, betydningsfuldt og uundværligt arbejde i besættelsestidens historie, og det vil blive stående og give anledning til fortsat debat.

Professor H. P. Clausen var forbeholden over for vægten af Kirchhoffs argumenter vedrørende politikernes holdning og handlemåde i augustdagene. De er for upræcise, og man må være kritisk over for de samfundsvidenskabelige modeller, som præsæs har brugt til disse betragtninger.

Kirchhoffs 3-binds værk vil blive anmeldt her i bladet af major K. Feilberg.



Vi ønsker alle vore medlemmer og deres pårørende samt alle læsere af »Pigtraad-Gestapofangen« glædelig jul og et godt nytår med tak for samarbejde og kammeratskab i 1979

Fangesammenslutningens bestyrelse	Redaktionen af Pigtraad-Gestapofangen
Landsforeningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Københavns afdeling
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Aalborg afdeling	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Esbjerg afdeling
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Århus afdeling	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Fyns afdeling
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Sjællands afdeling	Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Fredericia afdeling
Erhvervshæmmede fra Frihedskampen Sydfyns afdeling	Landsforbundet af Buchenwald-klubber
Landsforeningen Gestapofangerne	Gestapofangerne Sjællands afdeling
Gestapofangerne Randers afdeling	HANNOVER-STÖCKEN GRUPPEN
Sachsenhausenforeningen - Landsforeningen -	Sachsenhausenforeningen Odense afdeling
THERESIENSTADT-FORENINGEN	DACHAU-KLUBBEN
NEUENGAMME-FORENINGEN	STUTTHOF-FORENINGEN



# DEN FØRSTE JULEAFTEN I MINDELUNDEN

Enhver blodig episode i vort lands historie har sine mindepladser, og modstandskampen 1940-45 har sin i Mindelunden. Besættelsesårene blev gennem modstandsbevægelsen til kampen mod fascismen, og den blev ført under former, vi ikke tidligere havde kendt.

Mindelunden vil altid fortælle om både de, der blev henrettet her og om dem, der blev hentet hjem fra koncentrationslejrenes gravpladser og som nu hviler omkring den store midtersten, der som en rå sandstensblok blev hentet hjem fra et bornholmsk stenbrud, tegnet af Aksel Poulsen og udført, hvor den nu ligger, en smuk lund, hvor man mindes de døde kammerater.

Siden har Landsforeningen Gestapofangerne højtideligholdt juleaften med lys, blomster, og Studentersangerne synger. En smuk mindeaften som mange mennesker kommer til som optakt til juleaften i deres hjem.

Men lad os et øjeblik lade tankerne gå tilbage til den første juleaften efter krigens slutning i 1945, da der endnu ingen Mindelund var, men på professor Kaj Gottlobs tegnestue var man ved at udarbejde den kommende Mindelund. Endnu var der kun en mark, hvor de døde var begravet.

Kirkeministeriet ville gerne gøre noget, men hvordan skulle det gøres? Nogle dage før jul blev det besluttet, at gravene skulle pyntes med gran, samt en lille hæk omkring hver grav af hvidgran.

Der blev nu rejst rødgran omkring hele gravpladsen, der blev også lavet et lille kors, hvor nu det store monument står, og da der kom lidt sne og lagde et mildnende skær over det hele, var det meget smukt.

Juleaften 1945 var kold og blæsende, men lidt efter lidt kom de pårørende og stod længe ved gravene, som gemte det bedste, de havde haft.

Så gik de over til det lille kors i midten, hilste på hinanden, stod så lidt sammen.

Erik Arboe-Rasmussen talte dybt grebet om de døde sønner og fædre. Det var meget gribende og navnlig, da der nu var mørkt og dystert i Mindelunden. En begyndte at synge »Altid frejdig, når du går«, og snart sang alle med. De sagde farvel og gik så hjem for at holde den jul, de nu kunne holde. Men et lille lys blev der dog tændt. Enken efter Kaj Holbech var der med sine 2 børn. Det var ikke lykkedes for hende at købe et juletræ, for det var småt med dem det år, men der var nogle tilovers, og glade gik de tre hjem med deres juletræ.

Siden kom juleaften i faste rammer, og den korte og smukke højtidsstund, man afholder nu, passer godt til Stig Jensens ord på udgangsportalen:

»Her skal mindes danske mænd og kvinder, som gav deres liv i kamp mod fjenden under den tyske besættelse af Danmark 9. april 1940-5. maj 1945.«

*Ejnar Lauridsen*

vore kammerater, både for at hilse på dem og for at kigge nærmere på de enkelte boliger. Hver plejebolig har eget toilet med brusebad, entre, køkken-niche med kogeplade og et lille køleskab, et opholdsrum og et mindre soverum. Ud for hver bolig er der enten altan (på 1. sal) eller en afskærmet terrasse (stueetagen).

I alle boligerne er der TV-stik, telefonstik og et kaldeanlæg, således at beboeren altid kan tilkalde vagtpersonalet. Ved indflytning er boligen forsynet med seng, sengebord, sengetæppe, gardiner og lamper. Herudover kan beboeren selv indrette boligen med egne møbler.

## ERGOTERAPI

I ergoterapilokalene sker en optræning for at fremme hver enkelt mulighed for at kunne fungere i de nye omgivelser. Det gælder om at vedligeholde beboernes personlige færdigheder med hensyn til hygiejne, på- og afklædning og brugen af eventuelle hjælpemidler. Desuden er der behandling og optræning i forbindelse med eventuelle handicap, f.eks. ledbevægelser, muskeltræning og i visse tilfælde taleteknik.

Plejhjemmet har tre beskæftigelsesvejledere, der i hver sit værksted desuden giver vejledning i forskellige praktiske aktiviteter som syning, knytning, skindarbejde, vævning, stoftryk, stofmaling og lærarbejde.

## FYSIURGISK BEHANDLING

Der er mulighed for under kyndig vejledning at deltage i gymnastik- og motionsøvelser. Under vort besøg overværede vi netop, at et hold var i gang med sådanne øvelser, der foregik siddende på stole, da de pågældende på grund af forskellige handicap ikke kunne stå op under øvelserne. Der er også mulighed for gymnastik i ribber, øvelser i en gangbarre og på motionscykle. Og plejhjemmet har et meget fint svømmebassin, hvor der også er mulighed for fysiurgisk optræning.

## ANDRE FACILITETER

Der er på stedet mulighed for at få fodpleje, ligesom der er en frisørsalon, der er åben hver formiddag.

I forbindelse med cafeteriet er der indrettet en velforsynet kiosk, hvor man kan købe alle mulige småforbrugsvarer. Kiosken skaffer naturligvis også de aviser og ugeblade, man ønsker at holde.

## En dag på en Bernadottegård

En lidt trist og regnfyldt novemberdag aflægger vi besøg på Bernadottegården i Roskilde. Men er der trist ude, så er der absolut ikke trist indendørs i det smukke plejehjem. Her var mange aktiviteter i gang, både enkeltvis og i fællesskab i de tre terapiværksteder.

Vi begynder med besøg hos nogle af



*Svømmekonkurrence i Bernadottegårdens svømmebassin.*



Luciaoptog ved julefest i 1978.

## HVERDAGEN PÅ PLEJEHJEMMET

Der er et nogenlunde fast skema for hverdagens forløb.

Kl. ca. 8 serveres morgenmaden enten i den enkeltes bolig eller i blokens opholdsstue. Plejehjemmet består af fire blokke, d.v.s. hver blok er en firelænget bygning, hvor midterpartiet - atriumgården - er overdækket og fungerer som opholdsrum, smukt indrettet med grønne planter.

Kl. ca. 10 serveres en formiddagsdrik.

Kl. ca. 11.30 er der middagsmad.

Kl. 12.30-13.30 er der middagshvil.

Kl. ca. 13.30 er der eftermiddagskaffe.

Kl. ca. 17.30 er der aftensmad og kl. ca. 19.30 aftenkaffe.

Sengetiden bestemmer beboerne selv.

En gang om måneden og ved højtidene er der gudstjeneste. Herudover arrangeres regelmæssigt udflugter og forskellig underholdning. I september var der således udflugt til Holmegårds Glasværk, hvor de medbragte madkurve blev spist i Glaskroen.

I oktober vistes den danske film »Solstik«, og der afholdes regelmæssigt bankospil o.l.

I oktober var der ligeledes arrangeret rundture i Roskilde og Omegn, hvor man bl.a. besøgte Domkirken.

Plejehjemmet har sit eget månedsblad »Bernadotte-Posten«, der er fælles for personale og beboere. Ikke mindst midtersiderne studeres ivrigt, her findes nemlig månedens spiseseddel, så man kan se, hvad middagen står på. På de dage, hvor en af beboerne har fødsels-

dag, er datoen markeret med et dannebrogflag, og fødselsdagsbarnet er taget med på råd om dagens middag.

Vi nåede lige at se november-nummeret af månedsbladet. Det indeholdt bl.a. artiklen »Holdninger til vore ældre« af den kendte socialrådgiver Hanne Reintoft. Programmet for månedens foredrag er journalisten Lise Nørgaard, der fortæller om TV-serien »Matador«. Til foredraget er indbudt 20 gæster fra Dansk Kvindesamfund, og der er fælles kaffebord. Og månedens film er »Tag til Rønneby Kro«. Endvidere er der to gange eftermiddagssammenkomster med underholdning og kaffebord, og endelig er der bankospil en aften.

## SAMTALE MED FORSTANDEREN

Efter middagsmaden havde forstanderen afsat lidt af sin travle tid til at snakke med os. Han hedder Torben Nielsen og er en ung og initiativrig leder, der på enestående måde har forstået at få det nye plejehjem til at fungere godt.

Han lægger dog ikke skjul på, at den gode hensigt med at anbringe de tidligere fanger og modstandsfolk sammen med andre plejehjemsbeboere kan volde problemer. Dels er de tidligere fangers og modstandsfolks gennemsnitsalder måske en smule lavere end de øvrige beboeres, og dels har fangerne og modstandsfolkene særlige problemer, ofte af psykisk art. Og de har vel også i modstandskampen og i fangenskabets vænnet sig til en særlig facon og optræden, der undertiden kan virke lidt barsk på omgivelserne.

Torben Nielsen kunne ønske, at Fangesammenslutningen havde mulighed for at yde eller i hvert fald skaffe økonomisk støtte til de særlige problemer, der gør sig gældende. Det drejer sig ikke så meget om materielle behov, men snarere om at få dem til at fungere sammen med de andre beboere. Og det er et psykisk problem, hvortil der kræves mulighed for psykiatrisk lægebehandling. For det kan og skal ikke skjules, at mange tidligere KZ-fanger og modstandsfolk har psykiske problemer, der kan give aggressive udslag og f.eks. føre til depressioner eller alkoholmisbrug.

## mennesker med varme...

og air-condition i førerkabinen er glade bilister. Ensartet temperatur fra start til mål - uden at vinduerne skal åbnes og lukkes - er godt for bilen og behageligt for føreren, der kører afslappet og trafik-sikkert, og ankommer i fin form.

### PLUS VARMLUFT **Eberspächer**

Luft- og vandvarmere til både benzín- og dieseldrift sørger automatisk for en behagelig, ensartet temperatur i kabinen, - ikke alene under kørslen, men også inden start. Der er modeller spændende fra 1.400 til 24.000 watt varmeydelse, lette at indbygge, lige velegnede til person- og lastvogne, busser, entreprenormaskiner, gaffeltrucks, traktorer m.m. og til båden!

### PLUS KOLDLUFT **KAESER KLIMATECHNIK**

Med et KAESER klima anlæg har De altid - uanset temperaturen udenfor - ensartet kølig luft i kabinen.

### MINUS FORURENING **BEAM GASANLÆG**

til praktisk talt alle motorydelser, både mobile og stationære motorer. Er billigere i drift - giver minimal luftforurening - forlænger motorens levetid.

### ENE-IMPORTØR **PETER SKARRING**

København: Trekronergade 147 · 2500 Valby · Tlf. 01-46 44 88  
Jylland: Pramvej 6 · 8900 Randers · Tlf. 06-42 86 33

Nærmeste forhandler anvises



*Stutthoffangen Axel Willesen, der er dervis lam, men som daglig køres på terapiværkstedet i rullestol.*

Torben Nielsen mener derfor, at der bør skaffes midler til at sikre de særlige behandlingsformer, som disse problemer kræver. Men det er et spørgsmål, om det er den enkelte kommune, hvor plejehjemmet tilfældigvis er blevet placeret, eller om det ikke snarere må blive en amts- eller statsopgave at finansiere udgifterne til sådan særbehandling, der ikke bør belaste Bernadottegårdens almindelige budget.

Måske kunne man også interessere nogle af de fremragende læger, der har beskæftiget sig med KZ-syndromet, for denne særlige side af sagen.

Det blev oplyst, at der for tiden er 16 tidligere fanger og modstandsfolk på Bernadottegården. For at sætte personalet ind i deres særlige baggrund har Dachauklubbens formand Erik Beermann for nylig vist en KZ-film og fortalt om livet i en KZ-lejr. Desuden har to grupper af personalet i efteråret været på et 3-dages besøg i Sachsenhausen.

I november skal en gruppe af fangerne og modstandsfolkene på en udflugt helt til Herning, hvor de bl.a. skal besøge den udstilling, Frihedsmuseet viser, ligesom der flere gange har været besøg i selve Frihedsmuseet.

Flere grupper af plejehjemmets beboere har i årets løb været på en ferietur på Mallorca, hvortil de blev ledsaget af frivillige fra personalet, og en KZ-fange har ved et særligt arrangement været i Rumænien på et kurophold. I nær fremtid skal en af modstandsfolkene på et 3-

ugers udvekslingsbesøg på det norske krigsinvalideforbunds rekreativshjem Bæreia.

Der sker altså en masse på Bernadottegårdene. Og der er selvfølgelig et nært samarbejde mellem forstanderne på de to Bernadottegårde, og vi skal i nær fremtid også besøge Hadsund og fortælle om livet deroppe.

#### BEBOER-RÅD

Der er et beboerråd på Bernadottegården. Formand for rådet er for tiden vor fangekammerat Harry Christiansen, som vi selvfølgelig også hilste på. Han lægger ikke skjul på sin glæde over forholdene. Vi benytter lejligheden til at



*Juletræet pyntes (1978).*

bede Harry fortælle lidt om hans brogede liv under besættelsen.

Han har deltaget i særdeles belastende modstandsarbejde, men blev taget af Gestapo i 1944 og kom i oktober 1944 til Neuengamme. Det var en fangetransport (8. oktober) på 95 mand, hvoraf de 40 døde på mindre end et halvt år. En mindre gruppe fra denne transport sendtes til Aurich ved Nordsøen for at lave befæstningsanlæg, og en af dem, Henry Eppler Sørensen, døde her, og Harry var med til at begrave ham. Det er ikke lykkedes at finde graven igen, da der nu er rejst et hollandsk mindesmærke på stedet, hvor Harry mener, at begravelsen skete.

En tid var Harry med på en af de såkaldte »rullende kommandoer« og havnede så i udekommandoen Spaldingstrasse i Hamborg, ikke langt fra hovedbanegården.

Arbejdet her bestod især i oprydningsarbejde efter luftangrebene. Harry arbejdede en tid som sygepasser for fangekommandoen og oplevede derved lidt af hvert.

Det er hans overbevisning, at der foregik medicinske forsøg med de fanger, der var her. Han var en dag vidne til, at ca. 40 drenge på under 17 år blev båret ned i en kælder, hvorfra de næste dag blev bragt op som lig alle sammen. Mener også, at han under opholdet her selv var udsat for nogle mærkelige medicinske eksperimenter med forskellige injektioner.

Han kom i marts 1945 tilbage til hovedlejren i Neuengamme og kom straks herfra med en særlig sygetransport til Danmark. Transporten var på 30 fanger, der var så medtagne, at 7 af



*To beboere: Den tidligere modstandsmand Helge Stjernstrup og en af Churchill-drengene fra Aalborg Jens Bue Petersen (der sad i Nyborg statsfængsel).*

dem døde på den korte rejse mellem Hamborg og Padborg. Og trods deres elendige tilstand blev en af dem ved grænsen af Gestapo hentet ud af gruppen og henrettet få dage senere.

Harry Christiansens korte beretning var et klart vidnesbyrd om de oplevelser, de tidligere fanger og modstandsfolk har haft og en illustration af de særlige problemer, som netop Torben Nielsen var inde på. Men trods disse problemer var besøget på Bernadottegården en opmuntrende oplevelse.

#### DAGHJEMMET

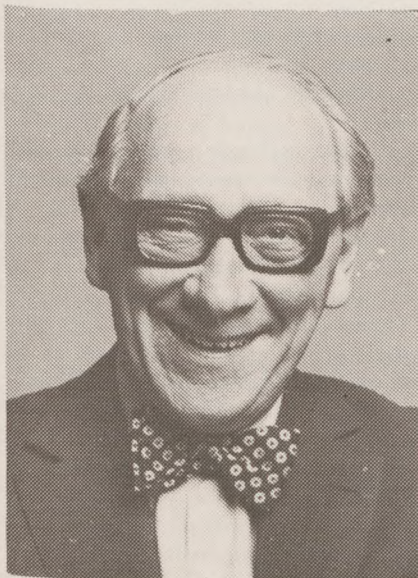
Lad os til sidst nævne, at Bernadotte-

gården også virker som daghjem for pensionister fra Roskildeområdet. Her kan man for en ringe betaling deltage i alle Bernadottegårdens aktiviteter m.v., herunder også deltage i måltiderne. Man bliver hentet om morgenen og bragt hjem om eftermiddagen af en særlig bus, der kan medtage kørestole. Vi bringer denne oplysning for de af vore kammerater, der bor på Roskildeegnen. Nærmere oplysning fås ved telefonisk henvendelse til daghjemmets leder, tlf. (03) 36 58 11, lokal 24. Kirsten Sørensen.

-t

## Humoren som våben i modstandsbevægelsen

Af redaktør Povl Sabroe («Den Gyldenblonde»)



«Den Gyldenblonde» - redaktør Povl Sabroe.

Tyskerne vidste nøjagtigt, da de rykkede ind i Danmark, hvad vi rædede over af flyvemaskiner, kanoner og maskingeværer, men de kendte ikke vort hemmelige våben: det danske smil. De anede ikke, hvilken lammende, ofte dræbende virkning, det kunne have.

Vi havde næppe kunnet udholde fem års besættelse, hvis vi ikke som englænderne havde haft evnen til at se tingene fra den lyse side. Netop i den første tid efter besættelsen hjalp humoren os i kampen mod de nazistiske ideer og mod den tyske propaganda.

Tyskernes forsøg på at ensrette os prellede af på vor sunde, satiriske sans. De imponerede os ikke med deres drabelige fremtræden, deres eksercits og deres højre arm i vejret. Danskerne smilede ad dem. De tog ikke »det nye Europa« for mere end, hvad det var, en sæbeboble. Stilfærdigt og underfundigt digtede »Blæksprutten« på en af sine Neuruppin-sider i 1940:

*Neuropa, det kan ikke lyde finere,  
så bli'r vi vel alle Neuruppinere.*

Den tyske »Blitz-krieg« forvandlede i Danmark til en vits-krig. Anekdoter,

vittigheder, djærve replikker og muntre rim fødtes på læberne hos københavnske svajere, lune fynboere og tørre jyder og gik landet rundt, ind gennem begge ører og ud gennem munden. De skød op af asfalten i folkestrejkenes dage og holdt en hel befolkning i kamphumør, disse lyse glimt i en mørk tid. Sandheden serveredes i en munter skal, og vi hørte i de år sandheden så sjældent, at alene den nu og da opfattedes som en vittighed.

• Det hele folk havde et åbent blik for nazismens latterlige sider, men det vil næppe fornærme nogen, at vi fremhæver en københavnsk afværgesejr, der gennemførtes alene af Fritz Clausen og hans danske nazistparti. Det er et af de mest opmuntrende kapitler i besættelsens historie. Den tykmavede fører havde i november 1940 planlagt erobringen af København ved en parademarch gennem byen efter tysk mønster. Efter et »folkemøde« i Forum skulle nazisterne marchere i procession til statuen af »Landsoldaten« ved Rådhuspladsen, hvor de ville nedlægge en krans til minde om de faldne den 9. april.

Denne uhørte provokation kunne københavnerne ikke finde sig i. De mødte op langs ruten og modtog Fritz Clausens livgarde med en overgiven hjertelig latter og med mange små smil. Enkelte provokatører langs ruten »heilede«, men de blev lempeligt ført bort til Ørstedsparken og andre afsides steder, hvor de fik en omgang tørre klø og derefter blev løsladt under hånende tilråb, det hele dog i al uskyldighed.

På Rådhuspladsen stod tusinder og afventede skuespillet ved »Landsolda-

# En venlig hilsen fra Shell.



ten«s statue. En kæk student entrede statuens sokkel, og under jubel trak han en melsæk over hovedet på Den lille Hornblæser, som Landsoldaten loftede på sine kraftige skuldre. Studenten råbte udover mængden: »Han skal i hvert fald ikke se noget«. Da bragede klap-salverne over pladsen, og højtideligheden var ødelagt for nazisterne. Fritz Clausen, der havde spist frokost på »Frascati«, ankom i ynkelig høvdingeskikkelse for at modtage sine undergivne, mens han af hele flokken blev leet ud.

De tyskere, der havde overværet demonstrationen, var klar over, at »der Fritz« var blevet uhjælpelig til grin, og at hans bevægelse var blevet afvist af hovedstadens fuldkomment enige befolkning. Politiet forholdt sig passivt. Man kan ikke arrestere folk, blot fordi de smiler. Studenten, der havde dækket Hornblæseren til med melsækken, slap i byretten med en advarsel.

De, der før havde talt om »det københavnske grin« i nedsættende betydning, måtte efter denne manifestation ændre opfattelse. Latteren, der skyldede ned over Fritz Clausen, var et udtryk for en uimponerthed og en kritisk sans, der aldeles ikke var i strid med kongens opfordring til værdig holdning.

- Danskerne lo ad Fritz Clausen, de lo også siden af Krenchel og Axel Høyer. De lo ad tyskerne, der troede, at denne form for propaganda kunne gøre indtryk på en befolkning, der havde lært at tænke selv. De lo ad Goebbels artikler og ad hærbetretningerne. Til sidst måtte de tyske censorer i København stryge udtrykket »planmæssigt« i telegrammerne fra Berlin, fordi de danske læsere reagerede anderledes end de tyske. Danskerne lo også ad de tyske ugerevyer i biograferne. Når Hitler og Mussolini sammen sås på lærredet, udløste deres komiske tirader en befriende latter hos tilskuerne. Biograferne søgte at dæmpe disse publikumsytringer ved henover billederne af de to førere at bringe en tekst med henstilling til publikum om at forholde sig roligt under filmrevyen.

I flere københavnske forstadsbiografer udgik ugerevyerne med tyskernes tilladelse, fordi tilskuerne var for temperamentsfulde. Når Hitler viste sig på lærredet, kunne man høre en ærke-københavnsk røst råbe over salen: »Hvem er han?« En episode er næsten blevet klassisk. Da ugerevyen havde bragt billeder fra et tysk flyvetogt til England,

meddelte den ledsagende stemme: »De angribende tyske flyvemaskiner vendte tilbage på een nær.« Nede fra mørket hørtes pludselig en tilskuerstemme:

- Du skal se, den vender nok tilbage til næste forestilling.

- Ugerevyerne afslørede en forbløffende naivitet hos tyskerne. Efter at de havde begyndt tilbagetoget i Rusland, viste de i København ugerevyer, hvor en enkelt tysk tank gjorde det af med en snes russiske, eller de bragte billeder fra invasionen i Frankrig, hvor det kun lykkedes få englændere at komme levende i land. Filmen vist på et tidspunkt, da invasionen var lykkedes! Tilskuerne lo overbærende, og til sidst måtte tyskerne helt stryge ugerevyerne.

Tyskerne magtede ikke at overbevise de skeptiske danskere ved nogen art af propaganda. For at sprede uro i befolkningen nedkastede de fra luften flyveblade, som folk skulle tro stammede fra engelske flyvemaskiner. De lod også sirenerne blæse luftalarm, men glemte at afbryde radioen, som altid blev afbrudt, når der var rigtige englændere. Flyvebladene bragte billeder af Roosevelt, Churchill, Stalin og Kong Christian, og de bebudede snarlig invasion ved hjælp af negertropper. Flyvebladene blev samlet i bunker af ivrige københavnere, der sendte dem til Dagmarhus med udskriften »Tak for lån!«

- I hele landet blev tyskerne i besættelstiden ofre for det danske lune. I Odense arrangerede en farvehandler en udstilling, hvis midtpunkt var en kæmpemæssig malerkost, og på vinduet havde han ladet male: »Maleren har begyndt forårsoffensiven, men vi har gode russiske børster endnu.«

Han havde russiske børster, men han slap ikke for straf. I Glostrup irriterede en bagersvend tyskerne ved indskrifter på de rugbrød, som de tyske soldater fik. De anmeldte ham en dag, da flere af brødene var mærket: Montgomery.

Boghandlerne var særlige opfindsomme. I et boghandlervindue i provinsen så man ved siden af Hitlers »Mein Kampf« Faladas bog »Lille mand, hvad nu«. Boghandleren kunne undskylde sig med, at han kun måtte udstille tyske bøger. En boghandler med humoristisk sans udstillede i 1942 en række engelske bøger og anbragte foran et skilt med indskriften: Tænk på fremtiden - lær engelsk! Tyskerne fik politiet til at skride ind, og han udstillede næste uge ude-

lukkende tyske bøger. Indskriften på skiltet var da ændret til: Lær tysk, mens tid er!

- Alle disse små nålestik hjalp til at holde optimismen oppe hos danskerne. De tog kampen med tyskerne med humør. Det fortsatte, da sabotagen begyndte. En morgen lyste denne festlige fanfare i store bogstaver på et plankeværk på Nørrebro:

*De ringer og kalder,  
vi kommer og knalder.*

*Sabotørerne.*

- I de dage opnåede en lille munter sang popularitet over det ganske land. Den lød i al sin enkelthed:

*Mer- og mer' sabotage,  
det er det, der skal til.  
Mer' og mere ravage,  
det er det, der skal til.  
Tyskerne, dem vil vi mase.  
Det er det, der skal til.  
Jeg lægger min bombe,  
præcis hvor jeg vil.  
Det er det, der skal til.*

Så overvældende i antal er de anekdoter, der løb rundt i landet i besættelstiden, at selv tykke bøger ikke vil kunne rumme dem alle. Mange erindrer den om sporvognskonduktøren, der ved et stoppested på Tagensvej råbte ind i vognen: Titan! Alle sabotører stige ud.

Da et par gamle Jamer stod af, tilføjede han: De er godt forklædt i aften.

Den mod-sabotage, Schalburgfolkene udførte, blev hurtigt stemplet som »Schalburgtage« eller »Krenchelse«. Offentligheden var aldrig i tvivl om, hvem der havde været på spil. I krigens sidste ende var det Hipo, hvilke bogstaver hurtigt blev udlagt som: Holder ikke pinsen over.

- En dag i besættelsens første tid kom en afdeling på ca. 30 tyskere gående gennem København, og foran dem gik en dansk politibetjent. Et cykelbud råbte i forbifarten til betjenten: Har du fanget dem allesammen helt alene?

En revyskuespiller gjorde ved optræden i foreninger lykke med denne replik: Vi har hørt så meget om, hvad vi skal gøre, når der kommer fjendtlige flyvere, men vi har aldrig fået at vide, hvad vi skal gøre, når der kommer engelske flyvere.

Den underjordiske humor var et vig-

tigt led i modstandsbevægelsen. Det hændte, at den stak hovedet op over jorden og dukkede frem mellem linierne i de legale blade. Ganske vist blev aviserne - som det blev sagt - trykt på holdbøtte-papir, men det lykkedes at indsmugle små giftigheder. I en periode, da tyskerne udsendte særlig mange dementier, indrettede et provinsblad en rubrik, der hed: »Det daglige Dementi«. I Politikens »At tænke sig«-rubrik digtede Piet Hein:

*Jeg undværer gerne ærter og flæsk,  
hvis en, som jeg kender, får nogle tæsk.*

Et jysk blad forsynede en dag hærberetningen med de sidste planmæssige nyheder fra Afrika med denne overskrift: *Det er endnu ikke lykkedes englænderne at standse Rommels tilbage-tog.*

• Hvert lille glimt af sabotage i aviserne glædede læserne. Glimtene viste, hvor bladene og deres medarbejdere stod. En af de første bladmænd, der blev ramt af tyske restriktioner, var i øvrigt en af »Ekstrabladet«s populære sælgere, der på sin tur gennem Strøget med friske aviser råbte: »Fire sider løgn, fire sider

annoncer«. Det var selvfølgelig en lidt grov protest mod det tyske tvangsstof, men et djærvt udslag af københavnerhumøret. Den åbenmundede avissælger blev forvist til en af forstæderne, men dukkede efter befrielsen atter op på Strøget. Ytringsfriheden var genindført.

Den 29. august 1943, en af besættelsens sorte dage, indbragtes til Alsgades skole foruden de mange politiske arrestanter to skraldemænd, som havde stået på bagperronen af en sporvogn, hvor den ene havde sagt: Sådan nogle tyveknegte! En dansk stikker havde hørt det og mente, at udtalelsen kun kunne gælde tyskerne! Da skraldemændene i skolens gymnastiksal mødtes med de internerede politikere, professorer og pressemand, erklærede de med eftertryk, at de nok en dag skulle tage sig af stikkeren. Han skal, bedyrede de, komme ned at høre regnormene hviske!

• Jeg havde den ære at befinde mig i det celebre selskab af internerede. Fra Alsgade blev vi ført til Horserød, hvor jeg i fire uger afspaserede nogle vittigheder, jeg ikke skulle have sagt. Det hensatte allerede i 1941 *Renthe Fink* i voldsom ophidselse, at jeg en aften i Studenterforeningen med henblik på, at de tyske

soldater dengang alle havde søm under støvlerne, bemærkede: Det er godt i mørke aftener, at kattene har bjælder på, så de små mus kan tage sig i agt.

Det var det samme, mente den tyske gesandt, som at sige, at tyskerne var spedalske.

Ved en lejlighed sagde jeg, at der er folk så drevne i løgn, at man ikke engang kan tro det modsatte af, hvad de siger. Tyskerne påstod, at jeg havde tænkt på Goebbels.

Så omhyggeligt førte tyskerne bog over, hvad der blev sagt i landet, at de også havde noteret på mit generalieblad, hvad jeg i 1938 havde sagt i radioen. Tyskerne var jo da ikke kommet herop, og den danske censor ved radioen lod roligt denne anekdote passere: Tyskerne med dr. Schacht i spidsen var kommet til London for at få et lån.

- Tjah, sagde englænderne, kan De stille nogen sikkerhed?

Schacht svarede: Under jorden har vi vore kul, over jorden har vi vor fører.

- All right, sagde englænderne, kan De bytte om på de to ting, skal De få lånet.

• Det lod sig gøre også efter, at tyskerne var kommet herop, at indsmugle under-

antibiotics

diuretics

hormones

heparin

vitamins

LEO

Represented all over the world

Leo Pharmaceutical Products Ballerup Denmark Løvens kemiske Fabrik

fundigheder i radioen. Aviserne fortalte, at man var begyndt at bruge aviser som indlæg i veste. De lunede omkring livet. Jeg nævnte det i radioen og tilføjede, at man også måtte kunne bruge aviser til at tætte buksebagen. Denne fornuftige brug af papiret ville formentlig gavne *Fædrelandet*.

De tyske censorer blev dobbelt vrede, når de først opdagede uartigheder efter, at de var gået ind i æteren. Jeg fortalte en dag i radioen, at Victoria og jeg med megen spænding havde afventet resultatet af fodboldkampen mellem jyder og københavnere. Vi stillede ind til København-Kalundborg, og radioavisen meddelte, at københavnere havde vundet med 5 mål mod 0. Tror du på den? spurgte jeg Victoria. - Jeg ved ikke rigtig, svarede hun. Jeg synes, vi skal stille ind til jysk radio i aften for at høre, hvad de siger.

Da tyskerne blev klar over, at lytterne havde opfattet pointen, skældte de danskerne i radiohuset ud, fordi de ikke havde gjort opmærksom på den hån, den lille historie indeholdt mod tyskerne.

- Efterhånden hørte de danske lyttere oftere London end København. Børnene var næppe kommet i skole, før de kunne deres B.B.C. Folk købte dyre radioapparater for at de kunne tage Amerika og England. Da et radio-firma averterede med en »følsom modtager« sikrede jeg mig en. Den var så følsom, sagde jeg i et causeri, at når den tog Krenchel, så rødmede den.

Da tyskerne efter deportationen af de danske betjente overtog radioavisen, drev de danske frihedskæmpere gæk med dem. I den første tid bragte den nye speaker en række ejendommelige efterlysninger af forsvundne personer. Men en dag gik det op for nazistspeakeren, at modstandsbevægelsens folk havde taget ham ved næsen, og han meddelte, at nogle havde misbrugt radioen ved at udsende falske meddelelser. Derfor ville efterlysninger blive bandlyst. Frihedskæmperne fandt på nye udveje. De udsendte meddelelser om aflyste møder. Man fik således at høre, at foreningen »Nordsjællands Bivener« og »Den sjællandske Baptist-Sammenslutning af 1899« havde aflyst sine årsmøder. Det var i virkeligheden hemmelige koder, som man fik tyskerne til at sende.

- Der var sundt danske humør i kampagnen mod tyskerne. Det satte liv i bio-

grafgængerne, når sabotører afbrød forestillingen og fremviste allierede film eller karikaturer af Hitler. Det var også et morsomt påfund, da et par illegale mekanikere installerede en højttaler på taget af Pipers ejendom lige over for Dagmarhus, lod den mane til kamp mod tyskerne og slutte af med »Tipperary«. Tonerne lød kraftigt over hele Rådhuspladsen, og tyskerne var ude af sig selv. De anede ikke, hvor lyden kom fra, og højttaleren blev ikke standset, før den havde talt ud.

Sådanne opmuntrende episoder mildnede årene under det tyske tryk. Det danske folk lod ikke sit humør kue. Folkeviddet blomstrede som ingen sinde. Mod krigens slutning var der ikke særlig mange tyske flyvemaskiner tilbage i København, og når der var blæst luftalarm, hørte eller så man aldrig en tysk maskine. Derimod lød efter afblæsningen den irriterende brummen fra en enkelt maskine, som man syntes at kende. Den blev døbt »Anders And« eller »Enken fra Kastrup«.

- Det var under krigen, som om ordene i sangen om vort modersmål blev til virkelighed: »Men just som de tænkte, hun lå i bånd og bast, da lo hun så hjerteligt, at alle lænker brast«. Vi kunne heldigvis le ad tyskerne, mens de var her, men det taler danskerne til ære, at da vore undertrykkere forlod os og i lange rækker, trætte og modløse og slagne marcherede ad landevejen hjem til Tyskland, iagttag tilskuerne isnende tavshed. Smilet var borte, et glædeligt tegn på, at det er et våben, vi ikke bruger over for besejrede, men stadig væk vil tage frem over folk, der tager sig selv altfor højtidelige.

---

## DAGBOGEN

JANUAR 1980

### Tirsdag 1. Nytårsdag.

41: Kongen udtaler i radioen bl.a., at ingen kender fremtiden, men vi har lov til at tro og håbe på lysere tider. - 42: Kongen udtaler i radioen bl.a., at vi længes mod den dag, da vort flag atter kan vaje over et Frit Danmark. - 44: I Esbjerg og Kbh. afholdes mindegudstjeneste for henholdsvis 38 Esbjergfiskere, der omkom i 1943, og 160 krigsforliste danske søfolk. - 45: Churchill hylder den danske modstandsbevægelse. Schallburgtage mod Tuborgs fabriker.

### Onsdag 2.

45: Fabrikken »Torotor«, der fremstiller V-2 dele jævnes med jorden ved sabotage, trods sværtbevæbnede tyske soldater som sabotagevagter.

### Torsdag 3.

44: Tyskerne beslæglægger Hærens Krudtværker i Frederiksværk.

### Fredag 4.

44: Russerne overskrider Polens grænse. - Kaj Munk afhentes i Vedersø Præstegård af tysk politi. - 45: I Kolding store Schallburgtage-ødelæggelser mod institutioner og forretninger i nat.

### Lørdag 5. Kaj Munk.

44: Kaj Munk findes myrdet i Hørbylund Bakke ved Silkeborg.

### Søndag 6. Hellig 3 Konger.

44: 5000 mennesker følger Kaj Munk fra Silkeborg sygehus' kapel gennem hovedgaden til bygrænsen, hvor mængden blotter hovedet til afsked.

### Mandag 7.

44: Købmandsskolen i Kbh. beslæglagt af tyskerne. - 45: Flyvere beskyder ekspresen fra Jylland og andre tog, hvorved en snes mennesker dræbes og stort antal såres.

### Tirsdag 8.

42: Regeringen meddeler gennem pressen, at Danmarks gesandt i USA, minister Henrik Kauffmann, er uden bemyndigelse til at optræde på den danske regerings vegne. - 44: Kaj Munk bisættes på Vedersø kirkegård.

### Onsdag 9.

45: For at hindre aflytning af tyskernes telefonsamtaler indføres kontrol af tyske teknikere, som skal have adgang til alle telefonselskabets afdelinger.

### Torsdag 10.

45: Tyskerne arresterer tobaksfabrikant B. Nobel.

### Fredag 11.

42: Den danske folketingsmand Jens Møller udtaler, at det tyske mindretal af danske statsborgere i Sønderjylland er parat til at øve en stærk indsats for det tyske folk og den tyske soldat. »Alt for vort hjemland, alt for det tyske folk«.

### Lørdag 12.

44: Udenrigsminister Eden hylder den

danske hjemmefront.

#### Søndag 13.

44: Tyskerne trænger ind til tandtekniker Leo Kæraa i Risskov ved Århus, dræber hans kone for hans øjne og skyder ham selv i maven. Har huset faldskærmsfolk. - 45: I Silkeborg dræbes tysk læge, og vagtværnet arresteres.

#### Mandag 14.

45: Bang og Olufsens Radiofabriker i Struer hjemses af Schalburgtage-ødelæggelser.

#### Tirsdag 15.

44: Store sabotageødelæggelser hos B og W.

#### Onsdag 16.

42: Danmarks gesandt i London, grev Reventlow, hjemkaldes, men vil ikke følge hjemkaldelsesordren. - 45: Ildkamp på Gentofte amtssygehus mellem Hipo og frihedskæmpere. 2 Hipoer og 1 frihedskæmper dræbt.

#### Torsdag 17.

45: Tyskerne har i nat holdt Gentofte Amtssygehus besat. Razzia på St.

Lucas-stiftelsen. I Roskilde påbegynder kredslæge Frk. Glud difterivaccination af hele byen.

#### Freitag 18.

45: Apollo-Teatret i København ødelægges totalt ved Schalburgtage.

#### Lørdag 19.

44: Efter vestenstorm anretter spærreballoner store ledningsødelæggelser i Jylland. Hele kystpolitiet i Hasle med hustruer er flygtet til Sverige i nat. - 45: Tyskerne standser al tilførsel af kul og koks til Danmark.

#### Søndag 20.

44: Tyskerne kræver hele Blokhuis rømmet for beboere og 60 sommerhuse nedrevet. 66 danskere deporteret til Sachsenhausen plus 11 fra Vestre Fængsels tyske afd.

#### Mandag 21:

44: 34 koldingensere anholdes af tyskerne for illegal støtte.

#### Tirsdag 22.

44: I Åbenrå klager danske statsborgere fra det tyske mindretal til tyskerne over

anbringelse af kongemærker på deres butiksruder og kræver dem fjernet.

#### Onsdag 23.

44: Tyskerne beslaglægger DFDS's store eksportbåde. Selskabet nedlægger protest. - 45: Folketingsmand W. Prieme myrdes, og Familiejournalen i Valby sprænges i luften af Brøndumbanden. Tyskerne kræver 10 pct. af al brændsel i landet.

#### Torsdag 24.

42: Det amerikanske gesandtskab forlader Danmark. - 45: Gassen fortyndes og rationen nedsættes indtil 50 pct.

#### Freitag 25.

41: Københavns byret idømmer oberstløjtnant T. P. A. Ørum livsvarigt fængsel for spionage, (kommer senere til Sverige). - 44: Danske studenter Roklubhus ødelagt ved Schalburgtage.

#### Lørdag 26.

44: Tyskerne kræver 3 store motorskibe af dampskibsselskabet af 1866. Spærretiden udskydes til at gælde fra kl. 22 i Storkøbenhavn.



FM © copenhagen press

- Hvad mener De om situationen?
- Ja, hvad skal man sige?
- Næh - det siger jeg også!

# Få bedre råd

Der er mange fordele ved at bruge Sparekassen. Her træffer man folk med økonomi som speciale, fagfolk som ved, hvordan man får noget ud af pengene.

Derfor: Tal med Sparekassen før der handles. Uanset om det gælder køb og salg af værdipapirer, eget hus eller bare almindelige daglige økonomiske spørgsmål.

Spørg



**SPAREKASSEN  
SØNDERJYLLAND**

-så har du et problem mindre



### **Søndag 27.**

43: RAF bombarderer B og W's samlehal og Sukkerhuset på Christianshavn. - 45: I nat er flere benzintanke og servicestationer saboteret i Kbh.

### **Mandag 28.**

44: Tyskerne meddeler gennem udenrigsministeriet, at Ritzaus Bureaus informationstjeneste straks skal ophøre.

### **Tirsdag 29. Holmens Hæderstegns indstiftelse.**

45: Kun strengt nødvendig telefonering tilladt kl. 21-23.

### **Onsdag 30.**

42: 1. radioforbindelse med England etableres fra kælder på Frederiksberg. - 43: Dönitz Storadmiral efter Raeder.

### **Torsdag 31.**

44: Attentat mod kaptajn i livgarden, greb K. Brockenhaus-Schack, der såres. Damernes Roklub og Palladiums atelier i Hellerup hjemses af Schalburgtage.

## **FEBRUAR**

### **Fredag 1.**

43: Professor Ole Chiewitz, biblioteksdirektør Døssing og Irs. R. Prytz anholdt. 5000 kr. i belønning for oplysninger, der fører til pågribelse af professor Mogens Fog og redaktør Ole Kiilerich. - 45: General von Lindemann afløser general von Hanneken som de tyske troppers øverstkommanderende i Danmark.

### **Lørdag 2.**

43: Historisk mærkedag. Tyskerne opgiver Stalingrad, og general Paulus overgiver sig med resterne af 22. division.

### **Søndag 3.**

43: 3 dages landesorg i Tyskland efter Stalingarnisonens overgivelse. - 44: I forbindelse med illegal transport dræbes i Strandgade reservebetj. - 45: Brændselssituationen meget alvorlig. Stuetemperaturen må ikke overstige 16 grader. Russerne over Oder.

### **Mandag 4.**

44: Borgmesteren i Bogense protesterer forgæves mod tyskenes krav om udlevering af alle våben og al ammunition fra Otterup Geværfabrik.

### **Onsdag 6.**

43: Det tyske mindretal af danske statsborgere i Sønderjylland deltager efter

ordre fra deres folketingsmand, J. Møller, i Tysklands landesorg over nederlaget ved Stalingrad.

### **Torsdag 7.**

44: ASA's Filmsatelier i Lyngby og Nordisk Film i Valby totalt ødelagt ved Schalburgtage.

### **Fredag 8.**

45: 26 danske flygtninge ankommer til Hveen med sandpumperen »Storebjørn«, skønt forfulgt af flere tyske bevogtningskibe.

### **Lørdag 9.**

45: Tørveproduktionen skal sættes op til 7 mill. tons.

### **Søndag 10. (Afstemningen i Sønderjylland).**

45: 3 tyske militærtog udsat for bombesabotage i Jylland.

### **Mandag 11. Stormen på Kbh. 1659.**

44: Tysk forbud mod annoncer, der henvender sig til en bestemt person eller kreds af personer. 45: En snes danske patrioter befries fra Nyborg Statsfængsel.

### **Tirsdag 12.**

45: I København overfalder 8 hipoer en vagtværnspatrulje, der gennemprygles og mishandles.

### **Torsdag 14.**

43: Den danske folketingsmand Jens Møller opfordrer det sønderjyske mindretal af tysksindede danske sønderjyder til at værne den tyske førers og hans soldaters ære. To præster og en lektor kræves fjernet.

### **Fredag 15.**

45: Flere tusinde flygtninge fra Østområderne til Sønderjylland. I Frihavnen ødelægges et halvt hundrede meter af Østkajen ved sabotage. 2 store kraner nedstyrtet. Kun togforbindelse med Fyn og Jylland 3 gange ugentlig.

### **Lørdag 16. Fastelavn.**

45: Stort tysk benzindepot i Vanløse sprængt af sabotører efter voldsom ildkamp.

### **Søndag 17.**

45: Rationering af kaffeerstatning. Clearingmord på havnedirektør Laub.

### **Mandag 18.**

44: Det store svømmehalkompleks i Mølholm ved Vejle beslaglægges imod

alle aftaler. - Clearingmord på maskinistkolens forstander, H. Gille.

### **Tirsdag 19.**

45: Belysningsvæsenets plads i Frihavnen beslaglægges med 600 tons brændsel.

### **Onsdag 20.**

45: Som clearingmord nedskydes 4 læger på Odense Amts og Bys Sygehus.

### **Torsdag 21.**

45: Største katastrofe i Odenses historie. En række bygninger hærages af Schalburgtage, bl.a. Fyns Venstreblad og Fyns Tidende.

### **Fredag 22.**

44: 19 Horsensianere anholdes af Gestapo. - 45: Århus hjemses i nat af Schalburgtage. Århus Teater, mange privatbygninger og forretninger hærget. 5 omkommer. I Århus myrdes også kømand Kay Schmidt, fordi han havde blændet sine ruder med store dannebrogslag påskrevet: ALT for Danmark.

### **Lørdag 23.**

45: Randers teater totalt ødelagt ved Schalburgtage. Silkeborg hærages af Schalburgtage, bl.a. ødelægges Silkeborg teater og håndværksforeningen.

### **Søndag 24.**

45: Grenå hjemses af Schalburgtagen. Tyske håndlangeres attentat mod eksprestog nord for Hobro. 10 dræbte.

### **Mandag 25.**

44: Flere læger arresteres af Gestapo.

### **Tirsdag 26.**

42: Biskop Berggrav, Oslo, afsættes. 44: Flere boghandlere arresteret.

### **Onsdag 27.**

44: I hyrdebrev, der oplæses i landets kirker, fordømmer biskopperne den tyske retsløshed. - 45: Afskedsbudstjeneste i Skrydstrup kirke forinden hele byen rømmes. De hellige kar og kirkens klokker føres andetsteds hen. Monica Wichfeld dør af underernæring og tuberkulose i Waldheim tugthus.

### **Torsdag 28.**

44: Dommer Bardenfleth nægter at lade sig visitere i Helsingørtoget og arresteres af tyskerne. 45: Da 2 tyske soldater i Århus vil sælge stjålet harmonika, tilkaldes 2 byvagter, som bliver skudt ned. Begge efterlader hustru og små børn.

### **Fredag 29.**

44: Dannebrog hejses på de første ministrygere i Royal Navy. - 45: 10 danske patrioter dømt til døden og skudt af tyskerne.

# Mine egne bådflugtninge

*Ina Rohde, halvjøde og - som man sagde i 1943 - arisk gift giver her i glimt erindringer om et dansk bådflugtningeproblem som fik sin gode løsning*



*Flugten foregik i en del tilfælde om natten i robåde.*

Hvor mange ved, eller husker, at også Danmark har haft et bådflugtningeproblem? At over tyve tusind danske af racemæssige eller politiske grunde blev transporteret ud af landet i større og mindre både og bragt til Sverige i årene 1940-45, da vi var tyskbesat område? Gennemgående blev de vel modtaget og godt behandlet. Men der fortælles også

om uvilje og udtalt diskriminering. Der var jo i forvejen et endnu større antal andre flygtninge.

Vi kan naturligvis ikke foretage en direkte sammenligning med det vietnamesiske flygtninges forhold og vores situation dengang for længe siden. Dels var Danmark besat af en fjendtlig magt, der ikke tillod udrejse uden tysk til-

ladelse, mens vietnameserne *endnu* kan rejse, uden at man lægger dem hindringer i vejen. Dels var de danske flygtninge sikre på at blive *modtaget* i Sverige, problemet var at smugle dem, for næsen af tyskerne, ud af landet.

I det følgende er det de jødiske flygtninges skæbne, der skal i søgelyset. Selvfølgelig blev jøderne i Danmark bekymrede, da Hitler den 9. april 1940 lod Danmark besætte. Ville han nu også sende dem til lejre og gaskamre, som det var sket i alle andre tyskbesatte lande? I Danmark befandt der sig otte tusind jøder, foruden de halve og kvarte med jødiske navne. Resigneret vedtog man at leve videre i Danmark og lade stå til. Der var jo ingen anden udvej.

Jeg hørte selv til de halve og var, hvad man dengang kaldte »arisk« gift. Det var jeg i Århus, og det var der, nærmere bestemt i den røde murstensvilla på Rolighedsvej i Risskov, at nogle kryptiske breve nåede mig i slutningen af september 1943. Man måtte dengang regne med brevcensur, og det var derfor i højst forblommede vendinger, at professor Fridericia lod mig vide, at familien havde forladt København og var taget på landet. Han rådede mig til ufortøvet at besøge min far, som i parentes sagt var svensk og boede i Malmø. Et vanvittigt forslag. Fridericia vidste jo meget vel, at tyskerne netop havde afslået min ansøgning om legalt familiebesøg i Sverige!

Dagen efter, den 30. september, kom en ligeså besynderlig opfordring: Jørgen Dich, senere professor i Århus, dengang medlem af Studenternes Roklub, bad

En stor avis FOR HELE DANMARK  
**MORGENAVISEN**  
**Jyllands-Posten**



*Flygtning søger ly i fiskerskipperens lasterum.*

mig om snarest muligt at komme til hovedstaden, hvor han, sammen med en kammerat, ville tage mig med på en rotur... Jamen, hvad tænkte de herrer dog på? Jeg havde mand og tre mindreårige børn. Dem kunne jeg ikke sådan forlade på grund af en rotur.

• Men om aftenen den samme dag kom vores nære ven, arkitekt Olaf Sahl, uventet på visit. Han var dybt bekymret: »Du må til København og se at komme videre over Øresund - der går rygter om en forestående jøderazzia. Og her i byen ta'r man dig for jøde.« Jeg slog det hen, så jo ikke jødisk ud, men følte en spirende ængstelse ved tanken om dem, der gjorde det. Hvad ville de stille op, hvis Sahls efterretninger var i overensstemmelse med virkeligheden?

Så kom, den 2. oktober, det tyske budskab i radioen: »Efter at jøderne, som ved deres tysk fjendtlige ophidselsesvirksomhed og deres moralske og materielle støtte til terror- og sabotagehandlinger, hvilket i væsentlig grad har bidraget til at skærpe situationen i Danmark, ved de fra tysk side trufne forholdsregler er blevet udskilt fra det offentlige liv og hindret i at forgifte atmosfæren og den danske befolkning, vil der som opfyldelse af de ønsker, der næres i vide kredse, i de nærmeste dage blive påbegyndt løsladelse af internerede dan-

ske soldater...

Hvad ville det sige, at jøderne var blevet udskilt fra det offentlige liv? Nu vedtog vi omsider at sende mig til København, allerede næste morgen.

Hvad var der da sket? Jo, den rigsbefuldmægtigede i Danmark Werner Best, som havde brug for at gøre sig fordelagtigt bemærket af der Führer, tog i september initiativet til at lade samtlige i Danmark boende jøder indfange. Men en landsmand af helt anden støbning, Georg Duckwitz (efter krigen Tysklands første ambassadør i Danmark) kunne allerede den 28. september give sin danske ven og partifælle Hans Hedtoft besked om det, der forestod, og takket være disse to spredtes de hemmelige planer som en lynild blandt de danske jøder. Budstikken gik fra hjem til hjem. Men hvad gør man i en sådan situation? Tyskerne havde beordret *curfew*, udgangsforbud efter klokken otte om aftenen og al telefoning blev forbudt den dag, jagten satte ind. Højesteretssagfører Eyvind Møller skriver i Frit Danmarks Hvidbog: »For lukkede døre og uden at kunne komme i forbindelse med hinanden sad den københavnske befolkning og vidste, at nu begyndte rædslerne. Ingen glemmer denne nat, hvor vi alle måtte frygte det værste.

Først i løbet af lørdagen og søndagen blev vi klar over, at aktionen i hvert fald i første omgang havde været en fuldstændig fiasko. Takket være advarselne var det lykkedes de fleste jøder at gemme sig. Intet hjem stod i disse dage lukket. På utallige måder lykkedes det at skjule de fleste af de påtænkte ofre...«

Legende let gik det nu ikke. Fem hundrede jøder blev indfanget og deporteret, mange hundrede familier flakkede rundt i skovene nord for København, andre skjulte sig i forladte sommerhuse, et halvt hundrede tog sig af dage. Det var i øvrigt forbundet med fare at hjælpe jøder, og en del af deres redningsmænd endte i tyske koncentrationslejre.

Aktionen blev en fiasko, skrev Eyvind Møller. Hovedparten af jøderne var »under jorden«. Men hvordan bringe dem videre? Det var et problem, jeg blev involveret i, da jeg omsider kom til København.

Tilfældet ville, at jeg kom i kupe med skræddermester Posin, en stor og meget munter mand, som så overordentligt jødisk ud, og vi talte hyggeligt sammen om alt andet end jødeforfølgelse, som ingen af os troede rigtig på. Først på Sjælland gik situationens alvor op for os. Vi havde her kupeen for os selv uden dog at sætte denne besynderlige omstændighed i forbindelse med Posins eksotiske ydre. Lidt efter Roskilde kom en mand ind fra den overfyldte gang. Det var en ven af min jødiske fætter, han så sig forskræmt tilbage over skulderen og hviskede: »Hør - de er ikke bange? Mogens er for længst rejst!« - »Hvorhen?« spurgte jeg naivt, og så fik jeg en forpustet beretning om razziaen i København, hvorpå vor fælles ven hurtigt fjernede sig. Vi var igen alene i kupeen, men ikke mere så muntert optimistiske.

Det mørkelagte København nåede vi en halv time før spærretid. Jeg kunne akkurat, i generatordrevet bil nå hen til en læge i Nørregade, Posin tog til sin »ariske« svoger, forfatteren Aage Hermansen, der boede ved Søerne. Vi blev enige om at mødes hos ham næste morgen klokken ti.

Min læge var stærkt oprevet. »Alle byens hospitaler er fyldt til bristepunktet med flygtende jøder,« sagde han. »Situationen er meget alvorlig. De må af sted snarest muligt!« Men hvordan? Det kunne han ikke fortælle mig. Mens hans kone redte op til mig i spisestuen, hen-

# A.P. Møller

I arbejde på de syv have  
- under den  
syvtakkede stjerne



MÆRSK



tede han en cyankaliumpille. »Gift er bedre end koncentrationslejr,« sagde han tørt.

Klokken ti næste morgen var jeg på Dosseringen, hvor Posin lukkede mig ind. Det var en fattet men synligt nedbrudt mand, der førte mig ind i familien Hermanns spisestue. Der fandt jeg, for nedrullede gardiner, henved en snes mørke mænd, kvinder og børn, tavse, ligesom forstenede. Jeg smilede opmuntrende, og fik enkelte blege smil tilbage.

Aage Hermann selv sad urokkeligt rolig, ved skrivebordet i sit arbejdsværelse. Hans kones yngre broder havde fundet frem til en fisker i Skovshoved, der nok var villig til at sejle jøder over, men risikoen var stor, og prisen derfor høj. Penge havde man ikke. I det hele taget var finansieringen især i begyndelsen et problem. I dag ved vi, at skønsmæssigt 2732 af de flygtende selv kunne dække omkostningerne, der i nogle tilfælde var urimelige. Dog forekom det også, at fiskerne nægtede at tage imod betaling.

I dag ved vi også, at denne første store bådflugtningeaktion, massetransporten over Øresund kostede henved tyve millioner kroner, hvilket vil sige sådan noget som 1650 i gennemsnit pr. jøde. I slutningen af oktober, da redningsaktionen var lagt i faste rammer og penge ikke mere var et problem, var prisen 500 kr. pr. flygtning. Men i den første kaotiske uge kom pengene ind fra private. Syv millioner blev rejst af jøderne selv.

Alt dette vidste jeg ingenting om, da jeg stod i Aage Hermanns lejlighed. Jeg fik, lidt ulovligt, fat i en cykel, det hed dengang at »organisere«, og hjemsogte nære og fjerne venner og bekendte og bekendtes bekendte. Gennem præsten i Vejlbj, Ole Bendt, sendte frimurerne i Århus mig deres bidrag, og alt sammen endte på Aage Hermanns skrivebord. Men en skønne dag kunne han ikke mere. »Jeg skal jo leve af at skrive sange til lille Peters konfirmation,« sagde han undskyldende, og sendte mig med mine penge til instituttet for biokemi på Julianes Mariesvej. Efter nogen parlamentaren kom jeg ind til professor Ege, som

tog meget køligt imod mig.

Jøder? Han havde virkelig ikke noget med jøder at gøre. »Jamen så må De bruge disse penge til... til et eller andet videnskabeligt,« sagde jeg, let fornærmet, og rejste mig for at gå.

På væggen så jeg et maleri af min onkel, Ernst Goldschmidt. Jeg vendte mig mod Ege: »De kan måske i hvert fald fortælle mig, hvad der er blevet af min onkel?« Nu kaldte Ege mig tilbage, og jeg blev underkastet en slags forhør. Om aftenen samme dag kom han, kort før spærretid, på kontrolvisit hos min onkel, professor Brøndsted, på instituttet for fysisk kemi, hvor jeg efter nogen omflakken var kommet i sikker havn.

Nu gik resten af måneden med at arbejde som »kurer« hos Richard og Vibeke Ege. Hele staben på hans institut var involveret i redningsaktionen. Min opgave var at hente folk fra deres skjulesteder og bringe dem til Eges opsamlingscentral, en stor, lys spisestue med udskårne kinesiske møbler. Sidst på eftermiddagen samledes staben i en mindre stue til te og aflæggelse af rapport.

Kun få gange arbejdede jeg på egen hånd. Harmonikavirtuosen Gellins broder og dennes unge søn var endt hos magister Margrethe Møller i Malmøgade. Der skulle jeg hente dem og bringe dem til opsamlingsstedet, en beværtning på Christianshavn. De så så almindelige ud, at jeg fandt det nemmest og sikrest simpelt hen at tage dem med sporvogn ud til kafeen. Med os på den

**Vil De være  
velorienteret  
så ring til (01) 15 75 75  
og få et  
abonnement.**



**BERLINGSKE TIDENDE**

mørkelagte forperron havde vi, som camouflage en ung meget blond århusiansk student, Svend Schmidt-Nielsen, som var gået under jorden i København efter en vittig artikel i »Den jydsk Akademiker« (Hvad med Lollikerne?), der ironiserede over den tyske racisme. Vi passerede fredsomligt og alt gik programmæssigt.

Fredelig var også en ekspedition til Kalkbrænderihavnen, midt i København, med en mor og hendes to halv-voksne børn. Det foregik ved højlys dag. Rigsdagsbetjent Nyskov Andersen, som havde orlov »på grund af dårlige nerver«, manglede en hjælper. Jeg var ved hånden, og fik nu forevist et rids af vores rute med kryds ved stedet, hvor kutteren lå. Så brændte han skitsen i et askebæger og overlod resten til mig, lidt anede at denne bydel var mig aldeles ukendt.

Vi startede i en taxa. Chaufføren nægtede at tage mod betaling, alligevel permitterede jeg ham, efter ordre, foran en tilfældig opgang, hvor vi gik ind, mens han kørte bort. Så vandrede vi, to og to, gennem havnen, som lå ganske øde hen. Et par tyske soldater passerede vi, de ænsede os tilsyneladende ikke. I det hele taget var den største fare i de dage de nævenyttige danske naziorganisationer og stikkerne.

Kutteren lå, hvor den skulle, alle kom om bord og kort efter tøffede den uskyldigt ud af havnen.

Kun én gang oplevede jeg noget i retning af vietnamesiske tilstande. Organisatorerne havde dristigt og letsindigt chartret et større skib, der skulle tage henvendte to hundrede flygtninge med fra Stevns. De blev opsamlet i Blegdamskøbstadets store kapel. Jeg kom i hospitalets besøgstid, spadserende med to østrigske jøder, som nu skulle på flugt igen. Kapellet var fyldt til trængsel med tavse flygtninge i alle aldre. Og her skulle min opgave være endt.

Men et eller andet syntes at være gået skævt, det hele trak i langdrag og nervøsitet bredte sig både blandt hjælpere og jøder. Med mellemrum blev en gruppe afhentet og ført ud gennem en bagdør. Børnene var efterhånden sultne og urolige, og sammen med en syttenårig frøken Warburg, halvjøde som jeg selv, hentede jeg mælk og brød fra et hospitalskøkken. De grædende børn fik beroligende midler, men en lille dreng skreg så vedvarende og hjerteskræende, at en fortravlet læge, der lige skulle af sted med et hold i ambulance, desperat gav

os en medicinflaske med advarsler om ikke at give ham for meget. Bagefter gik det op for os, at vi begge to havde givet ham en ordentlig skefuld, og vi var rædselsslagne.

• Dagen gik, efterhånden tyndede det ud i kapellet. En taxachauffør blev skældt hæder og ære fra af en yngre læge, der sammenbidt snerrede: »Forsvind så - men hvis der siver noget ud om dette her, skal vi nok finde Dem!«

Efter den dramatiske oktober i København følte jeg mig rastløs hjemme i Risskov. Nu vidste jeg, at der var en »modstandsbevægelse«. Men hvordan kontakte den? Skæbnen kom mig til hjælp. En dag i december 1943 ringede det på min dør. Udenfor stod en høj, forkommen mand i slidt, lysegrå

---

## GODT AT VIDE

---

### Boligydelse til bevægelseshæmmede

Maksimumbeløbet for boligudgiften kan forhøjes, når en bevægelseshæmmede pensionist bor i lejlighed, der er specielt indrettet for stærkt bevægelseshæmmede. Betingelserne er:

Boligen skal være specielt indrettet for bevægelseshæmmede. Pensionisten skal selv være bevægelseshæmmede. Boligen skal på grund af den særlige indretning give pensionisten en særlig høj boligudgift.

Kommunen kan på dette grundlag beregne boligydelsen ud fra de særlige regler i boligydelseslovens paragraf 11 og 14.

### Stor huslejestigning

En stor huslejestigning, som ikke skyldes en tilsvarende forbedring af boligen, skal af kommunen medregnes ved beregning af boligydelsen. Kommunen kan dog samtidig forlange, at spørgsmålet om huslejestigningen forelægges for boligretten eller bolignavnet.

### Bandager og andre hjælpemidler

Der kan ydes hjælp til forskellige hjælpemidler, når de leveres efter henvisning fra lægen og er beregnet til varigt brug. Det drejer sig om:

- Handsker til brug ved eksem.
- Gummistrømper
- Elastisk støttebind
- Krykker og stokke
- Fodindlæg og aflastningssåler

sommerfrakke. Han skulle indkvarteres hos os på Rolighedsvej, og forestillede sig som Poul Rasmussen, ingeniør. Men det varede ikke længe, før jeg identificerede ham som Peter P. Rohde, forfatter, udsendt af Frit Danmarks hovedledelse i København.

Snart var jeg midt i illegalt arbejde igen, denne gang mere politisk betonet. Det gik alt sammen glat i mere end et år, så blev Rohde taget af det berygtede tyske politi, Gestapo. Hovedledelsen beordrede mig til Sverige, og nu var jeg pludselig selv bådflugtning, blev fragtet i en lille kutter fra Sæby til Göteborg en stormfuld decemernat, oplevede spændingen, søsengen og til sidst følelsen af til tider at være en uønsket fremmed i mit fødeland, Sverige. Men det er en anden historie.

---

Ortopædisk tilretning af almindeligt fodtøj, herunder valgus- og varusstød  
Moderringe  
Suspensorier (støttebind)  
Mavebælter  
Brøkbåndager  
Støttekorsetter.

Tilskuddet er 2/3 af udgiften, dog højst 100 kr. til hvert hjælpemiddel i løbet af 12 måneder. Er der tale om dobbeltsidig lidelse, f.eks. at både højre og venstre sko skal tilrettes, eller der skal leveres et par gummistrømper, gælder hver sko (og strømpe) som et selvstændigt hjælpemiddel, hvortil der kan ydes tilskud.

Tilskuddene ydes i henhold til bistandslovens paragraf 58, hjælpemiddelcirkulæret pkt. 43. Henvendelse sker til social- og sundhedsforvaltningen i kommunen.

---

## FRA REDAKTIONEN

---

## NYTÅRSØNSKE

I forbindelse med nytåret fremsætter redaktionen en indtrængende opfordring til alle foreninger om at sende stoffet til næste blad i rette tid.

På bladets side 2 står der i hvert nummer nederst på højre spalte oplysninger om, hvornår de to næste numre af bladet udkommer - samt hvornår stoffet senest skal sendes.

Vi ønsker jo alle, at bladet skal komme i rette tid, men det lykkes kun, når alle meddelere respekterer køreplanen.

# STØT KAMMERATERNES HJÆLPEFONDS ARBEJDE!

## GESTEN

### KOLLEGIERNE

Der er stadig folk, som i erindring om sammenhold i besættelsesårene og i taknemlighed for Frihedsfondens indsats i deres testamenter tænker på den fond, som viderefører de idealer, som modstandsbevægelsen stod for.

Senest har 4. Maj Kollegiet i Aalborg modtaget et Adrienne Dejgaards Mindelegat, hvis renter skal tilflyde en af beboerne. Legatstifteren var fransk af fødsel, men blev under krigen gift med en dansk maskinmester. De bosatte sig i Aalborg og fulgte med interesse arbejdet på 4. Maj Kollegiet.

Kollegiefonden og Ida Christensens Mindelegat er også vokset, fortalte redaktør Niels A. Eigenbroth, i sin beretning ved Kollegierådets årsmøde i Tønder den 26. oktober. Den nominelle værdi har passeret en million kroner, og fondens muligheder er i dag et betydningsfuldt sikkerhedsnet for driften af de ni 4. maj kollegier.

Formanden kunne oplyse, at forhandlingerne med boligminister Erling Olsen har medført forbedringer, så at blandt

andet Tønder-kollegiets udligningsafgift som følge af et såkaldt rente- og afdragsfrit statslån nu er bortfaldet.

Også indsigelsen over for Frederiksborg kommunes planer om at bygge kontorhuse klods op ad 4. Maj Kollegiet i København synes nu at give resultat, så at denne krænkelse af kollegiets monumentale udformning afværges.

### AALBORG

Skipper Clements Legat, det såkaldte øllegat, oprettet for de lommepege, som flygtninge til Sverige afleverede i Göteborg, er ved en fest på 4. Maj Kollegiet i Aalborg blevet givet til Lars Dyrmann Christensen, AUC. Max Fros Humørstipendium er givet til Marianne Rasmussen, Ålbæk (Handelsskolen).

### FRIHEDSMUSEET

I oktober var der foredrag om Frøslev i Frihedsmuseets Venners foredragsrække. Det var overtelegrafmester Thorkild Antonsen, der gav et livfuldt billede af tilværelsen i denne vel nok Europas mærkeligste kz-lejr. Han, der blev arresteret i 1944, var blandt de første fanger, der fra Horserød via Flensborg kom til Frøslev i august 1944, og han var i lejren til den 5. maj 1945, hvor han var med til at rejse den flagstang, hvorpå Dannebrog blev hejst kl. 12.

Som tekniker deltog Antonsen i ledelsen af det arbejde, fangerne skulle udføre, hovedsagelig planeringsarbejde o.l. Der var også et værksted, hvor der fremstilledes vinduer og vinduesrammer til bomberamte tyske byer.

### JOHAN FØGE JENSEN A/S

2, SKELBÆKGADE - DK-1717 KØBENHAVN V

### PRÆMAL ApS

— Et spændende værksted for maling og lakering af såvel gamle som nye møbler, døre, skabslåger og alt andet inventar, som kan afmonteres.



35 års erfaring stilles  
uden forbindelse til  
Deres rådighed

aftal tid  
med vor  
malermester-konsulent,  
Ingolf Sørensen, på  
**(02) \*94 34 16**

Autoriseret  forhandler  
General Motors

Ringkøbing  
Automobil Forretning  
ApS

Telefon 07-\*32 11 22

### Nybygning - ombygning - reparations & flisearbejde



Helge Jensen, Muremester,  
Skovshoved ApS,

Ordrup Jagtvej 42 B,  
2920 Charlottenlund,  
tlf. (01) 63 28 00,

Men vinduerne passede aldrig til de opgivne mål, når de nåede bestemmelsesstedet, idet det var lykkedes at ændre tegningerne så meget, at vinduer og rammer ikke passede sammen.

Ialt passerede ca. 12.000 fanger gennem Frøslevlejren. Lejren var beregnet til at rumme 1500 fanger, men i april 1945 var der 5.500 fanger.

Trods de relativt gode forhold hvilede der stadig en mørk skygge over lejren, nemlig de stadig udtagelser af fanger til transport til Tyskland. I tiden fra september 1944 til februar 1945 afgik 8 sådanne transporter med ialt 1600 fanger, hvoraf mange aldrig vendte tilbage.

Foredraget, der blev ledsaget af en serie lysbilleder, blev modtaget med hjerteligt bifald.

---

## NATURSKOLE STARTET I FRØS- LEVLEJREN

Padborg 1/11: Sønderjyllands første naturskole blev taget i brug i går. Skolen er indrettet i barak H 3 i Frøslevlejren.

Naturskolens opgave er at give eleverne et nærmere forhold til naturen, at gøre dem naturbevidste. Bag naturskolen står kommunerne Bov, Tinglev, Lundtoft og Tønder samt Sønderjyllands amt og Gråsten skovdistrikt.

---

## DDR OPHÆVER VEJAFGIFTEN

Reuter meddeler i et telegram sidst i oktober, at DDR vil afvikle vejafgiften for vesttyske biler, som besøger Østtyskland, og det ventes at føre til en kraftig stigning i besøgstallet fra vest. Fra 1. januar ophæves vejafgiften for personbiler og fra 1. december for busser og lastvogne.

Dette bedes sat i forbindelse med artiklen i vort blad for oktober, hvor en Buchenwald-fange fortalte om sit besøg i lejren i sommer.

Vi er i øvrigt blevet gjort opmærksom på, at det går lettere at komme til Buchenwald, når man ikke kommer fra Vesttyskland.

---

## JEG ER FRA MODSTANDSBEVÆ- GELSEN

### Fra det italienske præsident- besøg i Vesttyskland

I efteråret var Italiens nye statspræsident Pertini på officielt besøg i Vesttyskland. I de officielle taler bestræbte han sig på at tale om forståelse mellem folkene. Og ved en officiel festbanket hæd-

rede han »det andet Tyskland«, d.v.s. de tyskere, der i nazitiden »havde ydet modstand mod tyranniet og dets forbrydelser«.

Som nævnt i et tidligere nummer besøgte Pertini KZ-lejren Flossenburg for at nedlægge en krans i mindet om en broder, der blev henrettet her.

Ved en pressekonference i München understregede han, at han havde været med i den antifascistiske modstandsbevægelse og sagde bl.a.:

»Jeg er en mand fra modstandsbevægelsen. Jeg har bekæmpet fascismen, ikke efter 8. september (da Mussolini blev styrtet), men allerede i tyverne.

Hvorfor? Først og fremmest i frihedens navn, i de værdiers navn, der blev undertrykt af fascismen i Italien og nazismen i Tyskland. Men jeg vil sige Dem, at jeg ikke følte nag, da jeg lagde en krans på min brors grav i Flossenburg. For på naget kan ikke bygges noget moralsk og positivt.

Men der kan være tale om modstand endnu i dag. Det er nødvendigt stadig at forsvare friheden med henblik på den samfundsmæssige og sociale udvikling.

Jeg har været socialist i mange år og har altid haft dette standpunkt: Der er ingen frihed uden social retfærdighed. Derfor siger jeg, at vor kamp må videreføres i denne ånd. Men også af andre grunde må modstandsbevægelsens kamp videreføres. Vi må gøre modstand mod enhver terrorisme, i Italien som i Tyskland. I den ånd føler jeg mig i dag stadig som tilhørende modstandsbevægelsen. For terrorisme kan rive det demokratiske system af dets hængsler.«

den 16 de

Storbritanniens ambassadør i Danmark, Dame Anne Warburton talte på engelsk om en diplomats arbejde i Danmark ved en sammenkomst tirsdag den 20. november.

Dame Anne Warburton er den første kvindelige britiske ambassadør i funktion.

Uddannet som nationaløkonom ved Columbia og Oxford Universiteterne blev hun i 1949 ansat i Den økonomiske Samarbejdsorganisation (Marshallplanen) og virkede i årene 1953-54 i NATO-hovedkvarteret i Paris. Efter et par år i bankvirksomhed i London ind-

trådte hun i 1957 i udenrigstjenesten, 1959-62 ved Den britiske Repræsentation i FN, 1962-65 som førstesekretær i Bonn, og efter nogle år i Udenrigsministeriets administration gjorde hun 1970-75 tjeneste som ambassaderåd ved Den britiske FN-repræsentation i Geneve, indtil hun i 1976 udnævntes til ambassadør i Danmark.

Hendes foredrag beskæftigede sig navnlig med de vilkår, hvorunder en diplomat arbejder i Danmark.

---

# Erstatnings- lovens historie og tal

Vi vil i dette og i senere numre bringe en serie artikler om erstatningslovens historie, dens udvikling og tal om dens omfang. Loven, der hedder »Lov om erstatning til besættelsestidens ofre«, blev forelagt i folketinget den 19. september 1945 af Mogens Fog, der da var minister for særlige anliggender. Vi bringer indledningsvis uddrag af ministerens og partiordførernes taler ved denne lejlighed.

## MOGENS FOGS FORELÆGGELSESTALE

Mogens Fog, der forelagde lovforslaget, indledte talen med disse ord: »Selv om de byrder og lidelser, som den tyske besættelse påførte Danmark, er mindre end for andre tysk-okkuperede landes vedkommende, har krigen dog påført en stor del af den danske befolkning betydelige tab. Mange har mistet liv eller forlighed i frihedskampen eller som ofre for tyske overgreb her i landet eller deportation til udlandet. Mange har som følge af besættelsesmagtens efterstræbelser måttet »gå under jorden« og opgive deres sædvanlige erhverv eller mistet deres hidtidige eksistensgrundlag, fordi de måtte flygte til udlandet. Der er også forøvet omfattende ødelæggelser på faste ejendomme og anden formue.

Som det blev udtrykt i trontalen, har

# FRA FREDSMØDET I ROM



*Fra selve mødet i Rom i Auditoria della Tecnica. I den midterste blok 5. række ses fra højre Holger Grome, Neuengamme, Oscar Verner, Lillian Olsen, Ricard Andersen, Peder Søgaard, Erik Berthelsen, Erik Beermann. Dernæst Asger Schou, Frank Zorn samt Sven Seehusen.*

regeringen anset det som en af sine væsentligste opgaver i videst muligt omfang at afhjælpe følgerne af disse forhold.

Ingen økonomisk hjælp kan råde bod på de sjælelige lidelser, som tyske overgreb, eftersøgninger, fængslinger og deportationer har påført ofrene og deres

pårørende, og ingen økonomisk hjælp kan opveje savnet af de faldne og dræbte, men det danske samfund må føle det som en pligt at yde al rimelig materiel støtte til dem, der blev direkte ramt af besættelsen og frihedskampen.

Den indsats, som blev gjort, og de ofre, der blev bragt, tjener ikke den enkeltes, men hele landets sag. Befolkningens store flertal afviste fra første dag den nazistiske propaganda og vendte de

fremmede en kold skulder, og da frihedskampen satte ind, fik det den største betydning både for befolkningens nationale og demokratiske moral og for Danmarks internationale stilling.»

Om erstatningernes størrelse sagde Mogens Fog:

»Ved overvejelserne om erstatningernes størrelse har udgangspunktet været, at de grupper af personer, der her er tale om, enten frivilligt er gået ind i kampen for Danmarks frihed eller har været udsat for overgreb, der er grovere, end hvad der ellers er set i den nyere tids historie. Regeringen har - som det er udtalt af statsministeren ved rigsdagens åbning - ønsket at give denne kreds af personer en værdig sikring af deres økonomiske forhold.«

**וְשָׁלוֹם**

**Shalom -  
velkommen til  
JERUSALEM  
KIBBUTZ**

**TEL AVIV EILAT  
NATHANYA**

Alle oplysninger: Deres  
autoriserede rejsebureau eller

**Den Israelske  
Stats Turistbureau**

Vesterbrogade 6D - 1620 Kbh. V

Tlf. (01) 12 96 80 - (01) 11 96 79

**Vi ses  
i den  
lokale  
bank!**



**RINGKJØBING  
BANK \* \* \***

## Information

Uafhængig af partipolitik

Uafhængig af økonomiske interesser

Abonnement: (01) 14 14 26



I henhold til loven behandles erstatningssager i direktoratet for ulykkesforsikringen (nu sikringsstyrelsen). Herudover indeholder loven bestemmelsen om oprettelse af et »erstatningsråd«. Dette råd skal bl.a. beskæftige sig med bestemmelserne om hædersgaven, ligesom rådet træffer afgørelser af, om en person er omfattet af erstatningsloven.

Den årlige udgift til invaliditets- og dødsrerstatninger samt hædersgaver blev anslået til knapt 5 millioner kroner.

Erstatningsloven kom til første behandling i folketinget den 25. september 1945. Her sagde den socialdemokratiske ordfører Holger Larsen bl.a.:

#### VARIG ØKONOMISK HJÆLP

- Jeg vil gerne sige henvendt til dem, der har mistet en forsøger, hvad enten det var, fordi vedkommende døde efter pinsler i koncentrationslejre, eller efter pinsler i Shellhuset blev skudt ned under det, besættelsesmagten kaldte flugtforsøg, eller blev dræbt i frihedskampen, eller faldt for morderkugle: Danmark kan ikke give dem de kære tilbage, men der sikres dem gennem dette lovforslag en varig økonomisk hjælp, således at de ikke i den almindelige sorg, de føler, også skal have økonomiske sorger og bekymringer.

#### EN NØD, DER ANGÅR OS ALLE

Den konservative Aksel Møller sagde bl.a.:

- Vi står her over for at skulle yde hjælp og hædersgaver til dem, på hvis indsats Danmarks nyvundne frihed bygger. Vi skylder dem retfærdigvis, at denne hjælp bliver rundelig og ydes uden karrighed som udtryk for vor taknemmelighed. Vi ved dog meget vel, at den beslutning, vi nu her tager om i penge at erstatte tab af liv eller forlighed, ikke kan sprede den sorg, som har hersket i de hjem, denne lovgivning tager sigte på.

Der er begivenheder, hvis følger man ikke kan købe sig fri for. Der har været udvist et helt mod og en offervilje, som ikke lader sig omsætte i lovgivningssatser for økonomisk hjælp... Den højtærede udenrigsminister udtalte i går ved et møde, at navnene Buchenwald, Dachau, Sachsenhausen, Ravensbrück, Neuengamme og Stutthof aldrig må glemmes af det danske folk. Det er utvivlsomt navne, der vil give os bestandig belæring, hver gang vi i vore tanker kommer tilbage til dem, og det er derfor

givet, at den nød, som landsmænd har lidt i disse koncentrationslejre, er nød, der angår os alle.

#### HJÆLPE PÅ EN VÆRDIG MÅDE

Venstres ordfører, folketingsmand Øllgaard udtalte bl.a.:

- Jeg kan på mit partis vegne give den mest uforbeholdne tilslutning til den tanke, der ligger bag ved dette lovforslag. Den højtærede minister for særlige anliggender sagde i sin fremsættelse tale mange udmærkede ting til begrundelse for lovforslaget. Bl.a. sagde ministeren, at der var et almindeligt ønske i befolkningen om at yde hjælp til dem, der bragte ofre, og at gøre det på en værdig måde...

Den udtalte vilje til at hjælpe her også ud over, hvad staten har pligt til at gøre, er jo nu samlet i det, vi kalder Frihedsfonden, denne frihedsfond, der har fået en overmåde varm og overmåde velfortjent tilslutning fra hele det danske folk, varm, fordi her kommer nogle af de bedste følelser frem, som bor i vort folk, her er noget, vi alle kan samles om.

#### EN ÆRESGÆLD

Den radikale folketingsmand Rager sagde bl.a.:

- Jeg ville mange gange synes, at de økonomiske følger af nogle af de lovforslag, som er gået igennem dette høje ting burde have været underkastet måske noget stærkere kritik. Men i dette tilfælde drejer det sig om en æresgæld, som det danske folk har til medborgere, og en æresgæld, der skal og må betales, må betales fuldt ud og må betales måske også nok med en lidt mere large hånd, end noget sådant ellers sker.

#### KAN IKKE GØRES

#### OPI PENGE

Den kommunistiske ordfører Svend Nielsen sagde bl.a.:

- Naturligvis er det ikke sådan, at de ofre, der er ydet, og den indsats, der er gjort, kan gøres op i penge, og frihedsbevægelsen har aldrig regnet dermed. Men det er rimeligt at betragte det som en pligt for samfundet at træde hjælpende til over for de familier, der har mistet forsøger, kvinder og mænd, der har sat helbred og forlighed til i befrielseskampen, hvad enten det er sket i kamp mod de fremmede undertrykkere eller de blev ofre for nazistiske terrorakter eller har fået helbredet ødelagt i fængsler og koncentrationslejre.

Svend Nielsen kom ind på den fremti-

dige administration af loven og sagde herom: - Det er med denne lov som med så mange andre, at den måde, hvorpå den bliver ført ud i livet, vil komme til at betyde overordentlig meget. Det er mit håb, at såvel øverste ledelse for administrationen som underinstanserne må forstå, at der her er tale om menneskeskæbner. Man vil komme ud for mange tilfælde, hvor der er tale om halvinvaliditet, om en række mellemstandpunkter, således at stor forståelse må lægges for dagen.

#### ALDRIG NEDSKÆRINGER FOR DISSE MEDBORGERE

Dansk Samlings ordfører, Robert Stærmosé, sagde bl.a.:

- Sammen med loven om vore søfolk og disses pårørende må dette forslag betegnes som det smukkeste lovgivningsarbejde, der gennemføres i den nuværende regerings tid. Jeg vil udtale håbet om, at der aldrig i fremtiden må blive gennemført nedskæringer over for de medborgere, som vi nu samles om at hjælpe.

Stærmosé talte også om lovens fremtidige administration og sagde: - Jeg håber også, at det skøn, som administrationen i mange tilfælde skal udøve, må blive sådant, at afgørelser også ud i en fjernere fremtid træffes i den ånd, hvori rigsdagen nu gennemfører denne lovgivning.

#### BLANDING AF GODT OG ONDT

Retsforbundets ordfører Oluf Pedersen sagde bl.a.:

- Det foreliggende lovforslag om erstatning til besættelsestidens ofre forekommer mig at være en besynderlig blanding af godt og ondt. Med hensyn til erstatningerne synes jeg, man har været for påholdende... Bestemmelsen om, at der også skal ydes hædersgaver til kommunister, synes jeg falder helt uden for lovforslagets rammer.

I den påfølgende debat i folketinget blev mange emner fra besættelsestiden berørt. Således måtte Mogens Fog imødegå nogle bemærkninger fra Rager, Oluf Pedersen og Hartvig Frisch. Og nogle uheldige udtalelser fra Oluf Pedersens side om interneringen af kommunister i Horserød i 1941 blev imødegået af både kommunisten Martin Nielsen og den konservative Kristen Amby.

Erstatningsloven kom til 2. og 3. behandling den 1. oktober 1945. Med nogle ændringsforslag, mest af teknisk



## Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandsstræde 11  
(v. Kongens Nytorv)

**Flagfabrik**

1255 København K  
Telefon (01) 11 07 87

og administrativ art, men også nogle, der faktisk betød forbedring og udvikelse af loven, kunne det nedsatte folketingsudvalgs flertal ved 2. behandling anbefale loven til vedtagelse. Oluf Pedersen havde stillet yderligere ændringsforslag, som udvalgsflertallet ikke kunne anbefale. Umiddelbart efter 2. behandling holdtes et nyt møde i folketinget, hvor udvalgets formand og ordfører Aksel Møller på ny kunne anbefale forslaget til vedtagelse, hvilket derefter skete.

Samme dag blev erstatningsloven også vedtaget af landstinget, ligeledes enstemmigt.

## Runde dage

**Jens Birch**, Øresundsvej 38, Kbh. S (Buchenwald) 60 år 16. december.

**Ulf Overgaard Sejshede**, Hardenbergvej 4, 2500 Valby (Buchenwald) 70 år 17. december.

**Helge Vald. Henningsen**, Smallegade 24, Kbh. F (Buchenwald) 65 år 19. december.

**J. C. Raahauge Jensen**, Vestergårdsvej 44, 2600 Glostrup (Neuengamme 69373) 70 år 20. december.

**Eigil Buch**, Gribskovvej 11, 2100 Kbh. Ø (Stutthof 25.714) 65 år 20. december.

**Kaj Otto Rose**, Allegade 15, Kbh. F (Buchenwald) 65 år 21. december.

**Aksel Vesterhauge**, Jernbane Allé 46, Tåstrup (Buchenwald-Neuengamme) 60 år 24. december.

**Arne Strøh Christensen**, Østrigsgade 16, 2300 Kbh. S (Dachau 141.772) 60 år 27. december.

**Hans Peter Larsen**, Sokkelundsvej 14, 2400 Kbh. NV (Stutthof) 70 år 27. december.

**Henry Christensen**, Sønderbrogade 125, 8700 Horsens (Stutthof) 65 år 29. december.

**Axel G. Nielsen**, Spangevej 36, 8700 Horsens (Hannover-Stöcken 54.580) 60 år 3. januar.

**Alfred Senn**, Glentevej 5, 4291 Ruds Vedby (Stutthof) 65 år 5. januar. Første formand for gruppen.

**Arnold B. Thomsen**, Uttrupvej 16, 9400 Nr. Sundby, 60 år 10. januar.

**Poul Mølbach**, Gl. Kongevej 11, 9400 Nr. Sundby, 60 år 12. januar.

**Knud R. Rosa**, Morsøgade 22, 9000 Aalborg, 60 år 16. januar.

## Odense Friskole

Hjallesevej 2 . 5000 Odense  
Tlf. (09) 12 15 71

BØRNEHAVEKLASSE

1.-10. SKOLEÅR

**K. Fauerby**,  
skolebestyrer.

**NORDISK**  
VENTILATOR CO A/S

*Pelican*



**RAHBEKFISK**

(P. RAHBEK HANSEN) A/S

FILLET FACTORY COLD STORE & FREEZING PLANT  
DK-7000 FREDERICIA . DENMARK

**Edith Frederiksen**, P. Skramsgade 31, 9000 Aalborg, 65 år 16. januar.

**Svend Lund**, Eg Allé 203, 8600 Silkeborg (Stutthof) 70 år 19. januar.

**A. Dahl Rasmussen**, Århusvej 71, Kristrup, 8900 Randers, 80 år 23. januar.

**Nikolaj Frandsen**, Bjørnøgade 3, 9000 Aalborg, 70 år.

**Erna Jørgensen**, Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Øst, 75 år 15. februar.

**Preben Boye**, Straussvej 48, Frejlev, 9200 Aalborg SV, 65 år 18. februar.

**Arvid Hemmningsen**, Tulipanvej 21, 2720 Vanløse (Dachau 141.604, sekretær i Dachauklubben) 65 år 26. januar.

**Olaf Fløjstrup Sørensen**, Gl. Kongevej 35 D.2., 1610 Kbh. V (Dachau 142.651) 60 år 3. januar.

**Kjeld Staunstrup**, Hestehavevej 5, 4720 Præstø (Dachau 142.652) 60 år 20. januar.

**Frederik Hansen**, Riberhus, 6760 Ribe (Neuengamme 69.233) 80 år 15. december.

---

## BUCHENWALD

---

Følgende medlemmer har runde fødselsdage:

**70 år:**

**C. J. Jacobsen**, Bratskovvej 19,2. 2720 Vanløse. 1. januar.

**J. T. Selch**, Skovbrynet 6, 4800 Nykøbing F. 18. januar.

**65 år:**

**Hans Peter Paulsen**, Bruuns Allé 1. 5800 Varde. 8. januar.

**Frode Irmang**, På Bjerget 34, 2400 Kbh. NV. 17. januar

**Aage E. Michaelsen**, Bellmannsgade 11,3. 2100 Kbh. Ø. 23. februar.

**60 år:**

**Richard Lykke Jørgensen**, Østergade 4D. 4230 Skælskør. 3. januar.

**Carlo Petersen**, Snerlevej 33. 3000 Helsingør. 10. januar.

**Lars Lilholm**, Holbækvej 268, Allindemagle. 4100 Ringsted. 15. januar.

**W. Holst**, Johan Kellersvej 57,2. 2450 Kbh. SV. 16. februar.

**Holger Nielsen**, Tyttbærvej 11, 4600 Køge. 17. januar.

**Niels F. A. Rasmussen**, Fredensvej 16, 4220 Korsør. 14. februar.

**Niels Jan Højbye**, Th. Nielsensgade 29 G. 7400 Herning. 23. februar.

**Mogens Verner Jensen**, Merløsevej 3, 2700 Brønshøj. 26. februar.

**Knud Oxenbøll Nielsen**, Garvergårdsvej 40, 4200 Slagelse. 28. februar.

---

# FERIEMULIGHEDER

Medlemmer spørger jævnligt om, hvilke feriemuligheder der findes for tidligere fanger og modstandsfolk, når familiens medlemmer skal følges ad.

Svar: Der er følgende, som vi nævner i alfabetisk orden:

## HUSET PÅ ANHOLT

Det ejes af staten, men administreres af De erhvervshæmmede. Adressen er: 4-maj-huset, Anholt Havn, 8592 Anholt By.

Man kommer dertil over Grenå og tager med færgen. Huset ligger 150 m fra færgelejet. Man kan også tage dertil med taxify fra Skovlunde.

Pris 185 kr. for hver person.

Der findes 12 senge med sengetøj. Der er køkkengrej. Fælles opholdsstue med TV. Der er fiskemuligheder. Mønttelefon. Bil er overflødig, da turen øen rundt blot er på 24,7 km. Man laver selv mad. Da huset er grundmuret, kan det bruges hele året, men er dog lukket i den koldeste vintertid på grund af faren for frostsprængninger.

Der medbringes sengelinned, håndklæder og viskestykker.

Henvendelse kan rettes til: Alfred Berthelsen, Fuglebakkevej 130, 8210 Århus V. Tlf. (06) 16 63 18. Medlemmer af De Erhvervshæmmede betaler 75 kr. pr. uge pr. seng pr. gæst. Ikke-medlemmer 100 kr.

## KEGNÆS

Ejes af Kammeraternes Hjælpefond. Adressen er: Kammeraternes Hjælpefonds feriehem, Kegnæs, 6474 Skovby, Als. (Ved Flensborg Fjord).

Man kommer dertil enten over Sønderborg eller over Bøjden-Fynshav.

Der findes 4 soveværelser, 2 nedeunder og 2 ovenpå. Huset har stråtag og ret stor have, nær badestrand. Der er 7 senge med dyner. Der er plads til at slå drømmesenge op. Der har somme tider været familier på 11 i feriehemmet. Der er dagligstue og moderniseret køkken. Der er TV. Man laver selv mad. Der er mønttelefon.

Man må godt følges to familier ad gangen, men de må selv finde hinanden.

Der medbringes lagner, pudevær, dynebetræk og håndklæder samt viskestykker. Alt andet findes på stedet.

Man rykker ud lørdage kl. 11.00. De nye rykker ind kl. 13.00. Man afleverer i samme stand, som man selv ønsker at modtage det.

Henvendelse rettes inden 1. februar til: Overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeberg, Hesselager.

Feriehemmet stilles gratis til rådighed, men man er velkomne til at sende fondens kasserer et beløb, der dækker udgifterne til el. Huset er elopvarmet.

## NORS HOVEDGAARD

Selvejende institution, grundlagt af tidligere fanger fra Neuengamme.

Postadresse: Nors Hovedgaard, Bakken 10, Nors, 7700 Thisted. Tlf (07) 98 11 95.

Der findes senge og køkken med køkkengrej. Man kan selv lave mad. Der er 3 opholdsstuer og plads til 11-12 personer ad gangen. Der er desuden plads til camping. Huset er grundmuret og kan anvendes hele året.

Der medbringes sengelinned. Der betales 150 kr. pr. gæst pr. seng pr. uge.

Henvendelse rettes til: Alex Bindeballe, Bakken 10, Nors, 7700 Thisted (07) 98 11 95.

## SMIDSTRUP

Nu er der gået 1 1/2 år, siden foreningen indviede sit dejlige feriehus i Smidstrup, og der har været stor rift om det siden.

Mange kammerater har fået sig nogle dejlige feriedage i det forløbne år. Huset er nu udvidet med et redskabsskur, haveredskaber, slåmaskine o.s.v. Der er også opsat mønttelefon i huset, så nu er der alt, hvad hjertet kan begære.

Er der kammerater, der kunne ønske et ferieophold i 1980, bedes de senest inden 1. februar sende en ansøgning, indeholdende oplysninger om forening, koncentrationslejr o.s.v.

Der gøres opmærksom på, at Sjællandsafdelingens medlemmer har første ret til huset, men mange fra andre foreninger har i det forløbne år benyttet huset. Ligeledes har medlemmer med skolesøgende børn første ret til huset i skoleferien. Opholdet er gratis, men har man lyst, kan der sendes et beløb til kassereren, Bernth Johannesson, Kongshvilevej 20, 2820 Lyngby for elstrøm.

Ansøgning om et ophold sendes til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Værløse, senest den 1. februar 1980.

## ET KRIGSMONUMENT

### NI 4. MAJ KOLLEGIER

*Tekst Hakon Stephensen, fotos Jørgen Zahle. Red. Niels A. Eigenbroth. Udg. af Frihedsfonden - 62 sider, 60 kr.*

Den lille bog fremtræder i smuk opsætning, smuk indbinding og med en del farvefotos.

Efter en indledning om Frihedsfondens tilblivelse på en halv snes sider gennemgås skabelsen af hvert enkelt kollegium.

Nr. 1 Horsens med 40 værelser, indviet 4. maj 49. Det er en bygning i røde sten og i 3 etager.

Nr. 2 Aalborg, indviet 4. maj 50 med nu 44 værelser. Det er i tre etager i røde sten.

Nr. 3 Odense, indviet 29. aug. 52. Det er en 2 1/2 etages bygning i røde sten med nu i alt 83 værelser.

Nr. 4 Esbjerg. Taget i brug 29. aug. 50. 63 værelser i en 3 1/2 etagers rødstensbygning.

Nr. 5 Århus. Indviet 4. maj 50 med nu 60 værelser i lav rødstensbebyggelse.

Nr. 6 København/Frederiksberg. 3 etagers rødstensbygning med nu 65 værelser.

Nr. 7 Marstal. Indviet 16 sept. 60.

Lav bebyggelse i gule sten med 45 værelser.

Nr. 8 Aabenraa. Indviet 4. maj 68. Står med hvide vægge og rødt tegltag og med 35 værelser.

Og som det hidtil sidste nr. 9 i Tønder indviet 4. maj 68. Det er en lav trefløjet bebyggelse og med 30 værelser.

Nr. 10 var næsten lovet fra venner i USA, men man har dog i dag kun tegningerne. Ialt er der dog 450 værelser ud over hele landet.

• Ideen med kollegiebyggeriet ligger i bogens titel. Særpræget i driften består bl.a. i, at unge af begge køn under een eller anden uddannelse kan få bolig her i uddannelsestiden. Altså ikke blot en akademisk uddannelse.

Bogen er altså om en god og skøn idé, men den er tynd i sidetal og indhold. Ingen læser vil få nogenlunde klare begreber om, hvordan det er at være kollegianer netop her. Man savner også tallene på, hvor mange kollegianere der efterhånden har boet på et 4. Maj Kollegium.

Hakon Stephensens indsats og arbejde for den gode idé hemmer ham måske netop i at skrive den rigtige bog om emnet. F-k



**DANSK LITOGRAFISK FORBUND**

Lygten 16 - 2400 København NV

## SAMMENSLUTNINGEN

Fra Fangesammenslutningens bestyrelsesmøde i oktober:

Formanden Oskar Verner, og næstformanden Erik Beermann, berettede om deres deltagelse i mødet i Rom, der havde samlet 5-600 deltagere fra 54 lande i alle verdensdele om temaet »Fred og forsoning«. Mødet havde haft et vellykket forløb med mange positive udtalelser fra både østlige og vestlige deltagere. Blandt de 61 talere var også Sven Seehusen, Frihedskampens Veteraner, der bl.a. talte for en atomfri zone i Skandinavien. Arrangementet var dog noget præget af de italienske arrangørers svigtende præcision, der bl.a. medførte, at de danske repræsentanter ikke nåede rettidigt frem til en audiens hos Paven.

Fra Danmark deltog fra De Erhvervshæmmede Oskar Verner, Richard Andersen og Erik Lorentzen, fra Fangesammenslutningen Erik Beermann, fra Sachsenhausenforeningen Lilian Olsen og Peter Søgaard, fra Amalienborgklubben Frank Zorn og Asger W. Schou samt fra Frihedskampens Veteraner Svend Seehusen og Flemming B. Muus, endvidere deltog Holger Grome som repræsentant for den internationale Neuengamme-komité.

På foranledning af et spørgsmål drøftedes rekreativt livs praksis. Der var enighed om indtil videre at videreføre den hidtidige praksis, så der ved ansøgninger ikke ses på, om pågældende tidligere har fået bevilget tilskud fra fonden.

Det oplystes, at Erik Beermann på grund af svigtende helbred er udtrådt af arrangementsudvalget.

Der var enighed om fortsat at undersøge mulighederne for et stævne i København 4.-5. maj 1980. Oskar Verner, Lilian Olsen og Axel Lauritzen skal foreløbig beskæftige sig dermed.

Det fælles lovudvalg er i færd med at forberede ny henvendelse til regeringen om erstatningsloven.

Der blev givet beretning fra flere foreninger. Hannover-Stöcken-gruppen havde haft en vellykket generalforsamling. Buchenwaldklubben holder det årlige andespil i november. Neuengammeforeningen havde haft en velbesøgt sammenkomst med gule ærter. I slutningen af oktober deltager Jørgen Lind i den franske Neuengammeforenings kongres, og 20. april 1980 holder Neuengammeforeningen sammen med Kammeraternes Hjælpefond højtidelighed ved Helligåndskirken (KZ-moanumentet) i forbindelse med 35-års dagen for befrielsen.

-t

Om vort arbejde i foreningen her i Esbjerg. Vi afholdt vor årlige generalforsamling den 10. december 1979.

Vi har kontaktet 21 fagforeninger her i Esbjerg med anmodning om at få navne eller lade de, der har været med i modstandskampen, sejlet for de allierede, eller enker eller sådanne kontakte os eller vi dem for at hjælpe dem, hvis dette er muligt. Vi ved jo, der går flere, der ikke ved, der er mulighed for hjælp, ligeledes taler vi med læger om vore medlemmer og for enker.

Vi holder bestyrelsesmøder den første torsdag i hver måned, samt møder i forbindelse hermed, hvor der oplyses om alt, hvad der er sket i den forløbne måned, ligeledes sammenkomster en gang hver måned. Der er jævnt besøg til vore møder, i sommermånederne holdes der dog ingen.

Vi har haft ca. 40 sager i 1979, nogle uden resultat. Dem anker eller genrejser vi, når der er grund for det.

Med venlig hilsen  
Viggo Hansen

## KØBENHAVNS AFDELING Generalforsamlingen 29. okt. 1979

Formanden, Rasmus Bonde-Larsen, bød velkommen og oplyste, at afdelingen siden sidste generalforsamling havde mistet 14 kammerater, der var afgået ved døden. Forsamlingen ærede kammeraterne ved to minutters stilhed. Efter valg af Erik Lorentzen til dirigent og vedtagelse af den foreslåede dagsorden gik man over til formandens beretning.

Afdelingen havde i det forløbne halve år daglig arbejdet til gavn for kammeraterne, ligesom man havde deltaget i landsorganisations arbejde, både ved deltagelse i sociale møder og ved organisering af landsmødet, der blev afholdt i København den 28.-29. august. Fastslog at Frihedsfondens medarbejdere havde været til stor hjælp i det daglige virke. Håbede meget, at Frihedsfonden måtte bestå endnu nogle år.

Københavns afdeling havde for et halvt år siden 450 medlemmer, og havde nu 470, altså en fremgang i medlemstal trods kammeraterne, der var døde i perioden. Fremgangen skyldtes navnlig vort op søgende arbejde, dels søfolk og dels langtidsillegale, der nu ikke kunne klare den længere, men ønskede deres sag rejst.

Carl Nommels, afdelingens sociale sekretær, havde rejst ca. 50 sager overfor Frihedsfonden og Sikringsstyrelsen. Disse 50 sager fordelte sig som følger: 13 helt nye sager, 11 genrejningssager, 6 enkesager, 11 sager for kammerater, der havde problemer med tandreparationer, og 9 kammerater, der var hjulpet med medicinregninger. Ikke alle disse sager var endnu afgjort, men 10 kammerater

havde opnået 100 pct., 12 mellem 75 og 80 pct., 8 mellem 35 og 65 pct. og 2 havde fået 25 pct. Man kunne undre sig over de store forskelle i procenttal for kammerater, der tilsyneladende havde samme status, men man måtte være klar over, at det altoverskyggende var lægens udsagn og altså, hvordan man selv havde optrådt hos lægen, hvad man havde sagt. Alderen spiller også en stor rolle, selv om der ikke er nogen aldersbegrænsning i loven. Hvor vi finder afgørelsen urimelig, går vi så videre ad andre veje, f.eks. Ankestyrelsen.

Det er ikke alene på kontoret, vort arbejde udføres. Vi besøger syge og handicappede kammerater på plejehjem, hospitaler m.m. og hjælper så godt vi kan. Vi har ingen kompetence m.h.t. pladser på Bernadottøgården og andre plejehjem. Det er kommunerne, der har den endelige afgørelse. Spørgsmålet har været fremme på landsmødet, og man gør, hvad der er muligt for at hjælpe kammeraterne.

Formanden omtalte foreningens 30 års dag, dels den i okt.nr. omtalte reception 9. september og dels den meget vellykkede fest den 12. oktober, hvor omkring 160 kammerater havde deltaget, og hvor professor Hess Thaysen havde holdt en meget smuk tale om foreningens virke og udtrykt sin glæde over, at han for et par år siden var blevet udnævnt til æresmedlem. Desuden havde Raquel Rastenni grebet alle med sine dejlige sange, smukke såvel muntre som alvorlige. Senere på aftenen underholdt »brandmanden«, Kurt Wilken, som så ofte før med sine viser. I tiden efter havde mange kammerater skriftligt og mundtligt udtrykt glæde over en uforglemmelig fest.

Vor afdeling havde deltaget i internationale møder og stævner. Til FIR's stævne i Luxembourg havde man sendt to repræsentanter, og sidst havde Erik Lorentzen på afdelingens vegne deltaget i det store internationale møde i Rom midt i oktober.

Formanden sluttede med at takke alle medlemmer og bestyrelsen for samarbejdet i den forløbne tid, en særlig tak til kassereren Anders Mogensen, som ønskede at udtræde af bestyrelsen efter flere års godt arbejde.

## DISKUSSION OM

BERETNINGEN Erik Lorentzen oplæste i tilslutning til beretningen forslag til en udtalelse, der gik ind for Rom-mødets resolution.

Oskar Verner påtalte at Københavns afdeling havde svigtet ved arrangementet af landsmødet, hvor der ikke var sørget for provinskammeraterne ved ankomsten og ikke for kørsel til højtideligheden i Mindelunden. Mente, at der til fødselsdagsfesten burde have været plads til samtlige medlemmer. Berettede, at lovudvalget forberedte en henvendelse til socialministeren for at få gjort noget ved beregningsgrundlaget. Fortalte om mødet i Rom, at det var indkaldt af veteraner fra hele verden, ialt 54 lande var repræsenterede, og mødets parole var: For Fred og Afrust-

ning. En resolution på 3-4 sider var vedtaget og forelå nu oversat til dansk. Vigtigt at afdelingerne sørgede for, at den udbredtes så vidt muligt.

Meddelte, at Sammenslutningen havde planlagt et stævne i København i 1980 på 35 års dagen for krigens ophør.

Fleere medlemmer gav udtryk for stor tilfredshed med festen den 12. oktober, og fandt kritikken helt malplaceret. Alle havde haft mulighed for at komme med.

Ragnhild Andersen takkede formanden for beretningen. Havde med stor interesse hørt Oskar Verners beretning om Rom-mødet. Havde hørt, at landsmødet ikke var så godt organiseret. Dette måtte bestyrelsen tage til efterretning og gøre det bedre en anden gang.

Mindede om, at den danske regering i løbet af kort tid skulle til NATOmøde og tage stilling til opstilling af missiler i Europa. Foreslog, at man formulerede en alvorlig henvendelse til regeringen om at gå mod denne opstilling af langtrækkende atomvåben, og at man støttede Sovjets forslag om tilbagetrækning.

Formanden, Rasmus Bonde-Larsen anmodede medlemmerne om at give bestyrelsen mandat til at sørge for udsendelsen af Rom-udtalelsen til alle medlemmer.

Takkede for en positiv diskussion og udtalte sin glæde over, at man i 1980 ville markere 35 års-dagen for krigens ophør.

Dirigenten stillede formandens beretning og bemyndigelse til bestyrelsen til at formulere de foreslåede udtalelser til afstemning.

Enstemmigt godkendt.

#### VALG

a) Fra bestyrelsen foreslog man Villy Lauridsen som kasserer efter Anders Mogensen. Godkendtes enst.

b) 4 bestyrelsesmedlemmer: Ragnhild Andersen, Erna Watson, Læssøe Christensen og Erik Lorentzen var på valg. Der var ikke andre forslag, og de genvalgte enstemmigt.

c) Som suppleanter foreslog bestyrelsen Margit Brauer og Erling Larsen, og de valgtes enstemmigt.

#### EVENTUELT

Tønnesen omtalte 3 kammerater, der i 1943 var fundet i 3 rendestene, alle døde af nakkeskud og med mærker af tortur. Foreslog, at man opsatte mindeplader for dem til 4. maj, samt at man fandt frem til morderne.

Kurt Larsen mindede om, at han sidste år havde foreslået, at man fik det danske politis meriter frem. Mente, at vor forening ikke blot var en social organisation, men også en kamporganisation.

Formanden svarede Tønnesen, at dersom det lykkedes at finde frem til de tre kammerater, ville man opsætte mindeplader. Sagde til Kurt Larsen: - Jeg har intet til overs for det arbejde, en del af politiet gjorde på det tidspunkt - men livet skal leves videre. Måske kan man engang komme nærmere ind på det.

Takkede medlemmerne for en god generalforsamling.

ew

#### Notits

Vi opfordrer de af vore medlemmer, der endnu ikke abonnerer på Pigtraad/Gestapofangen til at benytte indlagte giroblanket og sende 30 kr. for abonnementet i 1980.

Under henvisning til beslutning på vor generalforsamling henstiller vi til vore medlemmer i videst muligt omfang at udbrede kendskabet til Rom-resolutioenen, som er aftrykt i bladet for november.

---

**Sjællands-afdelingen** har nu lokaler til rådighed i Helsingør for mødevirksomhed og lignende. De er beliggende Svingelport 8 a, kun ca. 3-4 minutters gang fra jernbanestationen. Kommer man med toget, går man fra stationens sideudgang op langs med banelinien, og til venstre efter at have passeret en stor lysegrå bygning ved første sidevej t.v.

Svingelport er den gade, hvor man på det ene hjørne har den gamle Falck-station, overfor ligger Civilforsvarsbygningen (en stor lysmalet ejendom med Civilforsvarets våben over døren). Man går ind i gaden til sidste hus på højre side, hvor man går ind ad porten, her lyskontakt i højre side, man går ind i Folkepensionistforeningens lokale (»KONTOR« på døren).



**Stormagasinet med de små priser**

Foreløbig vil der være åbent hver sidste fredag i måneden, dog ikke i juleugen. Åbningstiden er fra kl. 16.00 til kl. ca. 23.00. Det er nødvendigt med tilmelding på tlf. (03)21.46.65 (Erik Aarestrup).

Der er ikke tale om en nystartet afdeling, men om lokaler, der kører under Sjællands Afdelingen, hvor man vil være glad for at se så mange som muligt de pågældende aftener.

Et udvalg skal nedsættes og forestå driften af lokaler m.m., og som er ansvarlig overfor Sjællands afdelingens bestyrelse, i forholdet til Pensionistforeningen der er udlejer, såvel som man er ansvarlig overfor Helsingør kommune, der stiller lokalerne til rådighed.

På afdelingens sidste generalforsamling blev valgt et festudvalg, som også vil kunne benytte lokalerne. Der er 4 lokaler samt et køkken, med plads til i alt ca. 100 personer. Der kan være ca. 80 i det største af lokalerne.

Kommunen har istandsat lokalerne for et meget stort beløb. Der er lyst, venligt og rart. Vi skal betale for lys og varme, pengene forventes skaffet ved salg af kaffe, øl og sodavand til fornuftige priser.

Opvask og rengøring må vi selv klare.

De, der agter at komme tidligt, må selv medbringe en pakke »klemmer« til fortæring. Efterskylningsmidler kan så som sagt leveres på stedet, såvel som der vil kunne købes brød til kaffen.

For den fortsatte benyttelse af lokalerne efterlyses gode ideer, og skulle det vise sig, at vi har behov for mere end en mødeaften pr. måned, vil dette kunne arrangeres.

Det skal bemærkes, at der ikke må parke- res i gaden, men at man henvises til offentlig parkeringsplads blot 1-2 minutters gang derfra. Det er lovligt at sætte passagerer af. Der forefindes speciel kørestol-lift og handicap-toilet.

## AALBORG

### Vellykket efterårsfest

Efterårsfesten i de gode lokaler i Lejbjerg-Centret blev en meget vellykket aften.

I sin indledende tale sagde formanden A. J. Jørgensen (Aabo) bl.a.:

- Det er glædeligt, at vore repræsentanter på det store fredsmøde i Rom har kunnet mødes med deltagerne fra det store opgør 1939-45 både fra øst og vest og ikke mindst fra de tidligere fascistiske magter. Alle sammen folk, som er blevet grundigt trætte af krig som løsning på mellemfolkelige konflikter, og som har kunnet gå sammen om en manende appel mod den stadige oprustning med stadig farligere våben.

Det er en såre rigtig tanke at angribe den militære oprustning, selv om jeg ikke hører til dem, der tror, oprustning i sig selv fører til krig.

Oprustningen er en følge af den gensidige mistænksomhed og mistillid i menneskenes sind. Og det bør først og fremmest være den, som angribes. Hvordan skal dette gøres? Ja, nogen patentløsning er der næppe nogen, der

kan fremkomme med, men jeg vil dog tillade mig at påpege, at vi på hjemmebane her i vort land har oplevet og stadig oplever ikke så lidt, der kan give håb i den retning.

• Vi har på landsplan fået oprettet et fællesblad for alle fraktioner af modstandere af besættelsesmagten, og det er et udtryk for stor vilje til tolerance over for hinandens synspunkter, for det er klart, at det fordrer megen tolerance at læse Pigtraad-Gestapofangen, når hovedparten af skribenterne til bladet enten tror på Gud eller Karl Marx, og det kan selvfølgelig give anledning til, at nogen er ved at brække sig over andres artikler, mens andre igen bliver forargede over førstes ditto.

Men viljen til tolerance er der, og det er noget uhyre vigtigt.

I vor afdeling af landssammenslutningen mener vi, at der hersker gensidig tillid medlemmerne og ikke mindst bestyrelsesmedlemmerne imellem.

• Desuden bæres foreningen af en fælles vilje til at udføre vore opgaver, der kan siges at samle sig om tre formål:

*Omsorg* for alle tidligere krigsdeltagere og kz-fanger inden for vort område. At ingen skal føle at hendsidde forglemt og uden hjælp og støtte i dagligdagen. Dertil hjælper vore »åbent hus«-dage i centret.

*Social støtte* ved assistance til opklaring og rejsning af sager for folk, som kan tænkes at være berettiget til at komme ind under erstatningslovgivningen. Et stort opsøgende arbejde i forbindelse med dette formål søges stadig udbygget. Dertil kommer, at vi af og til kan give hidtil ukendte oplysninger til kommunens socialforvaltning, som vi har et fortræffeligt samarbejde med og kan få oplysninger hos.

*Oplysende arbejde* har i det omfang, vi er blevet opfordret og vi havde kræfter til, været gennemført på skoler, i klubber og på ungdomsinstitutioner for ud fra vore erfaringer at advare mod krig og de bevæggrunde i menneskesindene, der kan føre til undertrykkelse og krig.

Vi står i et arbejde, der synes at tiltage i omfang men samtidig med en forening, der mirabile dictu-forunderligt at sige - stadig vokser og viser sundhedstegn.

Vores dameklub havde udført mange smukke håndarbejder og en af vore kammerater havde lavet 2 meget smukke træting, nemlig et par rokker efter original model, disse ting gik dels ved auktion og dels ved amerikansk lotteri.

Aase

## ÅRHUS

Søndagen før jul samles vi kl. 11 om formiddagen for at lægge blomster ved korset ved Domkirken, på Vestre Kirkegård, ved Nellemoses monument, ved 4. Maj Kollegiet og på Skæring Hede.

Efter blomsternedlægningen har vi kammeratligt samvær i Skæring.

Bestyrelsen

## GESTAPOFANGERNE

### RANDERS

Hermed afdelingens program for de næste måneder:

Lørdag den 1. december havde vi en tur til Ladelund og Aventoft.

Onsdag den 12. december: Julemøde med lotterispil på restaurant »Munken«.

mandag den 24. december: Kl. 14.00 kransnedlæggelse på Nordre Kirkegård.

Tirsdag den 19. februar 1980: Kl. 19.00 generalforsamling og gule ærter på »Munken«.

Søndag den 4. maj 1980: Vi arrangerer en aften på Skydepavillonen.

**JULEMØDET DEN 12. DECEMBER** vil blive arrangeret således:

Vi starter på restaurant »Munken« med en juleplatte - pris 40,00 kr. - eller et bræt - pris 15,00 kr. Derpå er der lotterispil om 2 ænder og de medbragte gavepakker. (Deltagerne medbringer hver en pakke til ca. 10,00 kr. som vil indgå som adgangstegn). Pladerne til lotterispillet koster: 3 plader for 5,00 kr.

Vi har til aftenen indbudt de herboende medlemmer af Brigadeforeningen.

### JULEAFTEN 1979 KL. 14.00:

Foreningen vil lægge en krans på Nordre Kirkegård. De, som måtte ønske det, er meget velkomne. Der vil, ud over kransnedlæggelsen, ikke ske yderligere, men det er en dejlig optakt til julen lige at hilse på hinanden.

Generalforsamlingen den 19. februar 1980 vil, som sidste år, starte med en gang gule ærter og flæsk, eller de tre stykker på et bræt. Til denne dag og til øvrige arrangementer i 1980 vil der senere blive udsendt nærmere meddelelse.

Sluttelig vil vi gerne ønske de medlemmer m.fl. der ikke kommer til arrangementerne i december en rigtig glædelig jul.

Ove C. Lembcke

## KØBENHAVN

### Mindelunden juleaften 1979

Der vil i lighed med de foregående år blive afholdt mindehøjtidelighed i Mindelunden i Ryvangen juleaften.

Hjemmeværnet og Danmarks Lottekorps trækker op langs mindemuren og ved gravene. Der vil blive tændt lys ved gravene, og pigespejderne vil lægge blomster på gravene.

Talen vil blive holdt af generalsekretæren i Dansk Røde Kors, Reedtz Fun- der.

Studentsangerne vil synge.

Højtideligheden begynder kl. 16.00 og slutter kl. 16.30.

Højtideligheden ledes af Axel Lauritzen.

## JULEPLATTE FRA BERNADOTTEGÅRDEN

Bernadottegården i Roskilde har i år udgivet en juleplatte med motiv af Bernadottegården.

Platten kan erhverves for kr. 50,- plus forsendelsesomkostninger kr. 10,-.

Overskuddet af salget går til fordel for aktiviteter for beboerne.

Platterne kan bestilles på Bernadottegården, Ibsgården 228 - 4000 Roskilde, tlf. (03) 36 58 11 pr. brev eller telefon.

## JULEFEST

Vi holder julefest i restaurant Glypteket, Stormgade 25, København, fredag den 14. december kl. 18. Der serveres det store julebord for kun 40 kr. pro persona. Kom og vær med. Tilmelding til Solveig Skjøtt på telefon (02) 48 56 74.

## ÅRHUS

### NYT MÆRKAT

Hermed præsenterer FORENINGEN GESTAPO-FANGERNE ÅRHUS et nyt mærkat. Vi kalder det

FRIHEDS  
MÆRKATET



Mærkatet, der i sin tekst, farver, udformning og symbolik skal minde betragteren om en periode i Danmarkshistorien, der nødig skulle glemmes i nutiden og fremtiden, er tegnet af vor kammerat og medlem af foreningen VICTOR GLYSING JENSEN.

Selv om symbolikken, der er indlagt i mærkatet, er tydelig nok for de fleste, kan det være rimeligt at forklare, at det gule Andreas-kors, er det mærke, KZ-fanger fik malet på det civile tøj, de fleste bar, og som så mange døde i.

Apostelen Andreas blev korsfæstet på et kors af denne type. Et X ved et navn kan betyde noget godt eller det modsatte. På en KZ-fanges ryg betød det lidelse og død.

Mærkatet uden for pigtråden skal minde om modstandskampen, de mange, der kæmpede og de mange, der mistede livet i denne frihedskamp.

• Der er naturligvis et formål med udgivelsen af et sådant mærkat, og hensigten er da også at skaffe midler til en fond, der som hovedformål har til opgave, at udbrede kendskab til besættelsestidens historie og yde tilskud til

oplysende og aktiv virksomhed i den fortsatte kamp mod neonazismen.

Ingen enkeltforening har fordel af salget af dette mærkat, heller ikke Gestapo-Fangerne Århus, der har finansieret udgivelsen.

Overskuddet ved salget, såvel indenfor som udenfor vore foreninger, vil tilgå en speciel girokonto, oprettet til dette formål.

Kassereren, Gestapo-Fangerne Århus står for regnskabet, der vil blive revideret af en anerkendt revisor og offentliggjort i vort blad »Pigtraad-Gestapofangen« een gang årligt.

Det er vort håb, at mærkatet vil blive godt modtaget af de enkelte medlemmer og at foreninger under Sammenslutningen af danske fanger fra besættelsestiden, Frihedskampens Veteraner m.fl. vil gøre en indsats for, dels selv at bruge, dels at sælge så mange som muligt til andre, idet mærkatet efter vor mening kan anvendes af alle og til flere formål.

Et ark koster 12 kr. og består af 24 mærkater. Det fremtræder i blåt, hvidt og rødt. Betaling til giro 1 27 64 92. Jens Baggesensvej 66, 8210 Århus V.

Med kammeratlig hilsen  
GESTAPO-FANGERNE ÅRHUS

## AALBORG

### Mindelunden ved Ansgars kirke

Juleaften kl. 16 samles man ved Mindelunden med de 24 mindeplader over faldne i modstandskampen.

Der bliver andagt ved den nye sognepræst ved Ansgars kirke Svend Erik Langdahl. FDFs orkester medvirker, og der tændes fakler ved mindepladerne.

Højtideligheden arrangeres af kredsen af tidligere modstandsfolk og hjemmeværnet.



Spørg



**SPAREKASSEN**  
HAMMEL - THORSØ - HOULBJERG - SORRING - GJERN - VITEN

- så har du et problem mindre



MONBERG & THORSEN A/S

INGENIØRER & ENTREPRENØRER

OSLO PLADS 12

2100 KØBENHAVN Ø

TELEFON 01 - 26 33 66

TELEX 15243 MONTOR DK

A/S REG. NR. 14594 KØBENHAVN



# ADRESSE- LISTE

## SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.  
 Næstform.: Erik Beermann, Toldbodgade 61, 1253 Kbh. K. (01) 14 04 31.  
 Sekr.: P. Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.  
 Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.  
 Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, Arnold Jensen, Hans Andersen, Axel Lauritzen, Lillian Olsen, Max Gritzman og Jørgen Lind.

## BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Onsgårdsvej 17, 2900 Hellerup. (01) 61 18 91.  
 Kass.: Johs. Damsgård, Herninggade 1, 2100 København Ø. (01) 42 55 72.  
**Århus:** Håkon Thomsen, Søndervangen 20, 8260 Viby J. (06) 14 53 95.  
**Aalborg:** G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. (08) 12 73 63.

## DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Erik Beermann, Toldbodgade 61, 1253 København K. (01) 14 04 31.  
 Næstfmd.: Poul Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Brønshøj. (01) 74 26 35.  
 Kass.: Agner Vennike, Præstelængen 19, København NV. (01) 10 72 60. Giro 58 718.  
 Sekr.: Arvid Hemmingsen, Tulipanvej 21, 2720 Vanløse. (01) Fasan 608.  
 Socialsekretær: Otto Laugesen, Dragstrupvej 118, Ml. Jølby, 7950 Erslev Mors. (07) 74 16 64.

## LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (01) 35 50 12.  
 Næstfmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense. (09) 15 98 27.  
 Kass.: Anna Strunge, Musvågevej 20, 8210 Århus V. (06) 16 98 12.  
**Kbh. afd.:** Kontor: Hulgårdsvej 110, 2400 København NV (01) 19 67 91.  
 Fmd.: R. Bonde Larsen, Marievej 7, 2740 Skovlunde. (02) 94 99 04.  
**Esbjerg afd.:** Viggo Hansen, Palnatokes Alle 19, 6700 Esbjerg. (05) 14 27 58.

**Fredericia afd.:** Hans Staub, Bragesvej 8, 7000 Fredericia, tlf. 92 17 47. Kontor Kongensgade 31 A, tlf. 93 29 73, åbent hver onsdag kl. 14-16. Kontorbestyrer Jens Jacob Jensen, Tårnbæksvej 2, 7000 Fredericia. (05) 95 79 88.

**Odense afd.:** Øster Stationsvej 21, 5000 Odense C.

Fmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. (09) 15 98 27.  
 Kontoret er åbent hver onsdag fra kl. 10-12, men ikke om eftermiddagen. Tlf. 13 88 45.  
 Herudover træffes kontorets leder på tlf. 16 31 93.

**Sydfyns afd.:** Louis Artell, Kirkevej 6, 5892 Gudbjerg. (09) 25 18 29.

Oskar Hansen, Vognmandsvej 25, 5800 Nyborg. (09) 31 09 23.

**Sjælland afd.:** Ove Laursen, Dyssekilde, Ganløse, 2760 Måløv. (03) 18 30 46.

**Aalborg afd.:** A.J. Jørgensen (Abo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82.  
 Centrets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg (08) 12 16 19. Åbent tirsdage og torsdage 14-17.

**Århus afd.:** Alfr. Berthelsen, Fuglebakkevej 130, 8210 Århus V. (06) 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent mandag-fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær tirsdag og torsdag kl. 14-17.

## LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Ove Lembcke, Brødregade 19, Randers. (06) 42 51 30.

Midlertidig næstform.: Erik Beermann, Toldbodgade 61, tlf. (01) 14 04 31.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. (06) 42 67 22.

**Århus afd.:** Tonny Johansen, Trillegårdsvej 30, 8210 Århus V. (06) 15 06 46.

Kass.: Th. Nielsen, Jens Baggesensvej 66, 8210 Århus V. (06) 16 50 80.

**Randers afd.:** O. Lembcke, Brødregade 19, 8900 Randers. (06) 42 51 30.

Kass.: Jenny Fuks, Herman Stillingsvej 68, 8900 Randers. (06) 42 63 61.

**Sjællands afd.:** Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. (02) 48 56 74.

Kass.: Helge Brinch, CF-stationen, 3310 Ølsted. (03) 34 91 43.

**Region I:** Frits A. Lybek, Ahornvej 5, 9575 Terndrup. (08) 33 57 58.

Kass.: Sv. Jönsson, Konvalvej 45, 9000 Aalborg. (08) 18 34 73.

## HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Arnold Jensen, Velhustedvej 5, 6933 Kibæk. (07) 19 14 92.

Kass.: Axel G. Nielsen, Graven 18, 8700 Horsens. (05) 62 60 00.

Sekr.: Ove Lykkeberg, Skovvej 14, 8723 Løsning. (05) 89 34 60.

## HORSERØD

Fmd.: Heinrich Davidsen, Kastrupvej 90, 2300 København S. (01) 55 34 99.

## NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Holger Grome, Tårnby Torv 24, 2770 Kastrup. (01) 50 33 86.

Næstfmd.: Jørgen Lind, Stavnholtvej 38, 3520 Farum. (02) 95 11 15.

Kass.: Ib Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. (01) 75 58 03.

Sekr.: Niels Otto Köster, Offenbachsvej 27, 2450 København SV. (01) 17 24 97.

Medlemskort og arkiv: Alex Bindeballe, Bakken 10, Nors, 7700 Thisted. (07) 98 11 95.

## RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

### SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N. (01) 35 50 12.

Sekr.: Alf Møller, Ørsbjergskovvej 15, 5591 Gelsted. (09) 49 14 35.

Kass.: Banke Jung-Jensen, Skalbjergrvej 32, 5230 Odense M. (09) 13 38 03.

**Odense:** Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. (09) 10 24 15.

### STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. (02) 98 11 77.

Sekr.: Gottlieb Hansen, Jernbanealle 53 A, 2630 Glostrup. (02) 99 53 69.

Kass.: Ingerman Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre. (01) 75 97 13.

### THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Max Gritzman, N. Søgade 49, 1370 Kbh. K.

Sekr.: Sonja Gritzman, Oldermansvej 49, 2400 Kbh. NV.

Kass.: Birgit Fischermann, C. J. Frandsensvej 15, 2400 Kbh. NV.

### DE ERHVERVSHÆMMEDE

Adresser i København:  
 Kontor: Hulgårdsvej 110, 2400 Kbh. NV. (01) 19 67 91.

Fmd.: Rasmus Bonde-Larsen, Marievej 7, 2740 Skovlunde. (02) 94 99 04.

Næstfmd. og socialsekretær: Carl Nommels, Kostenborgvej 23, 2650 Hvidovre. (01) 75 00 67.

Sekr.: Erna Watson, Rørholmegade 12, 1352 Kbh. K. (01) 11 95 41.

Kass.: Villy Lauridsen, Rørsangervej 66, 2400 Kbh. NV. (01) 10 03 09.

Leder af arkiv: Olaf Jørgensen, Jens Juulsgade 52, 2100 Kbh. Ø. (01) 42 43 34.